

**INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK
OCH SPECIALPEDAGOGIK**

MELLAN BILDNING OCH ANSTÄLLNINGSBARHET

En kvalitativ studie om utbildningsprogram för
generell examen i Sverige

Astrid Löthner och Ola Thunander

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	PEDG14
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2021
Handledare:	Fredrika Lagergren Wahlin
Kurs Examinator:	Ann-Sofie Holm
Uppsats Examinator:	Ulla Berglindh

Abstract

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	PEDG14
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2021
Handledare:	Fredrika Lagergren Wahlin
Kurs Examinator:	Ann-Sofie Holm
Uppsats Examinator:	Ulla Berglindh
Nyckelord:	Högre utbildning, bildning, anställningsbarhet, utbildningspolitik, Bologna processen.

- Syfte:** Det övergripande syfte med denna studie är att undersöka spänningen mellan bildning och ekonomisk nytta inom generella program i svensk högre utbildning. Det huvudsakliga syftet med uppsatsen är att undersöka argument och resonemang vid inrättandet av ett generellt program samt dess syfte och funktion efter inrättning.
- Teori:** Med utgångspunkt i Lindbergs (2016) perspektiv om högre utbildning har det tillsammans med tidigare forskning utvecklats tre perspektiven för att analysera studiens empiri utifrån teman. De tre perspektiven är nyttoperspektivet, konkurrensperspektivet och bildningsperspektivet.
- Metod:** Utifrån syftet att undersöka generella program inom svensk högre utbildning, genomfördes en fallstudie på Kandidatprogrammet i pedagogik. En tematisk innehållsanalys genomfördes på studiens insamlade empiri, både på tillhandahållna interna offentliga dokument och på intervju svaren från de semistrukturerade intervjuerna.
- Resultat:** Resultatet visar på en spänning mellan bildning och ekonomisk nytta inom kandidatprogrammet i pedagogik. Nyttoperspektivet och bildningsperspektivet synliggjordes tydlig vid resonemang och argument för att beskriva *syftet* och *funktionen* av kandidatprogrammet i pedagogik. Vidare framkom spänningen i argumenten och resonemangen för *inrättningen* av kandidatprogrammet i pedagogik. Delvis framträdde bildningsperspektivet i resonemang om vad pedagogikämnet var och hade för syfte, bland annat att syftet inte var att utbilda för ett specifikt yrke. Trots det var nyttoperspektivet och konkurrensperspektivet framstående i argument om inrättningen av kandidatprogrammet i pedagogik, och var i huvudsak mer framträdande i analysen. Något som kopplades till Bologna processens krav på högre utbildning.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Bakgrund.....	3
1.3.1 Utbildningsmotiveringar – historiskt perspektiv på högre utbildning	3
1.3.2 Högre utbildning i en globaliserad kunskapsekonomi	4
1.3.3 Högre utbildnings förändrade mål	4
1.3.4 Svensk högre utbildning i en politisk kontext.....	5
2. Tidigare forskning.....	8
2.1 Högre utbildning – en spänning mellan allmän nytthet och handelsvara	8
2.2 Högre utbildning i relation till kunskapsekonomin.....	10
2.3 Tidigare forskning och dess koppling till uppsatsens syfte	10
3. Teoretisk utgångspunkt.....	12
4. Metod	15
4.1 Avgränsning och urval.....	15
4.1.1 Studien	15
4.1.2 Beskrivning av respondenter och dokument.....	16
4.1.3 Litteratur.....	17
4.2 Tillvägagångsätt.....	17
4.2.1 Intervju	17
4.2.2 Genomförande av analys.....	18
5. Resultatredovisning och analys.....	20
5.1 Fallbeskrivning – Kandidatprogrammet i pedagogik på Göteborgs universitet	20
5.2 Vägen till skapandet av ett Kandidatprogram i pedagogik på Göteborgs universitet.....	21
5.2.1 Politiska påverkningar vid skapandet av Kandidatprogrammet i pedagogik.....	22
5.3 Teoretisk analys på inrättning av Kandidatprogrammet i pedagogik	23
5.3.1 Inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik – nyttoperspektivet.....	23
5.3.2 Inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik - konkurrensperspektivet	25
5.3.3 Inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik – bildningsperspektivet.....	26
5.3.4 Sammanfattning av de tre perspektiven.....	28
5.4 Teoretisk analys av Kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion – efter inrättning	29
5.4.1 Kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion – nyttoperspektivet	29
5.4.2 Kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion - konkurrensperspektivet	31
5.4.3 Kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion – bildningsperspektivet.....	31
5.4.4 Paralleller mellan de tre perspektiven.....	33
6. Diskussion och slutsats	34

6.1 Resultatsdiskussion	34
6.2 Metoddiskussion	37
6.2.1 Etik	37
6.2.2 Designdiskussion	38
6.2.3 Metoddiskussion	39
6.2.4 Intervju på distans	40
6.3 Slutsats och framtida forskning.....	41
Referenslista.....	43
Bilagor.....	45

1. Inledning

Alla kan nog känna igen frågan: Vad ska du bli när du blir stor? Svaret kan vara allt från lärare, polis eller läkare, men sällan är svaret beteendevetare, filosof eller statsvetare. Många gånger blir svaret ett specifikt yrke. Men på Sveriges universitet och högskolor idag finns det ett flertal kandidatprogram som inte direkt resulterar i en yrkesroll, något som i studien kommer att benämnas som generella utbildningsprogram. Men vad är syftet med generella utbildningsprogram och vilken funktion har dessa program i dagens samhälle?

I Ingrid Unemar Östs (2009) avhandling *Kampen om den högre utbildningens syften och mål. En studie av svensk utbildningspolitik* beskrivs högskolan som en av de viktigaste institutionerna för samhällets kulturella, sociala och ekonomiska utveckling. Svensk högre utbildning har genomgått stora förändringar och idag utbildar sig fler och fler efter avslutad gymnasieutbildning. Från en tidigare elitutbildning för några få, till att massutbildningen fick sitt uppsving under mitten av 1900-talet har antalet registrerade studenter ökat kraftigt. År 1940 fanns det 11 000 registrerade studenter till att år 2010 finnas 350 000 (Askling, 2012). Svenska högskolereformer under perioden 1977–2007 har inneburit stora anpassningar och förändringar av högre utbildning, dels en anpassning till själva utformningen och dimensioneringen av utbildningen med en tonvikt att premiera färdiga program före fristående kurser, och dels en ökad prioritering av övergången från utbildning till arbetsmarknaden. Vidare har det även skett en tydlig ökning av antalet program med generell inriktning mellan åren 1994–2013. Något som benämns som en programifiering av svensk högre utbildning (SOU, 2015:70).

Diskussionen om högre utbildningens syfte har blivit allt mer komplex i takt med att utbildning har expanderat och att samhället globaliserats. Denna studie placeras in i en kontext av ett kunskapssamhälle och en kunskapsekonomi som präglar högre utbildning inom både Europa och Sverige där frågor om effektivitet, konkurrens och anställningsbarhet blivit aktuella. År 1999 undertecknades Bolognadeklarationen vilket blev startskottet för Bolognaprocessen som ämnade att skapa enighet inom högre utbildning i Europa. De tre övergripande målen med Bolognaprocessen var att innan år 2010 ha främjat mobiliteten, anställningsbarheten och konkurrenskraften för Europa som utbildningskontinent. Tidigare forskning menar att avståndet mellan högre utbildning och marknaden har minskat och att högre utbildning har gått mot ett mer marknadsinriktat handlande (Abraham 2017; Tilak 2009; Olsen & Peters, 2005). Det syns

vidare en spänning inom högre utbildning som presenteras i tidigare forskning, mellan den vad universitetet *var* och den vad universitetet håller på att *bli*. Det finns skilda idéer om högre utbildningens roll i samhället vilket gör det till ett spännande objekt att studera ur olika perspektiv.

I Unemar Östs (2009) avhandling om högre utbildningens syfte och mål ses en spänning i diskussionen om svensk högre utbildning, den mellan det Humboldtska arvet och bildningsidealet kontra det entreprenöriella universitet med fokus på arbetsmarknaden och utbildning som kapital för konkurrens. Med förståelsen i att högre utbildning har genomgått stora förändringar anses det i denna studie vara intressant att undersöka generella utbildningsprogramms syfte och funktion. Intresset för högre utbildning och dess förändring härstammar ur ett egenintresse, och som studenter på ett generellt program har vi ofta fått frågan "Vad ska din utbildning leda till?". Svaret på denna fråga har visat sig vara komplex och innehålla många olika svar beroende på hur en väljer att betrakta det. Detta blev starten för intresset att undersöka inrättningen av ett generellt utbildningsprogram samt dess syfte och funktion efter dess inrättning, en undersökning som tar avstamp i politiska, ekonomiska och samhällseliga påverkningar. För att undersöka generella utbildningsprogram kommer en fallstudie genomföras på Kandidatprogrammet i pedagogik.

1.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med denna studie är att undersöka spänningen mellan bildning och ekonomisk nytta inom generella utbildningsprogram i svensk högre utbildning. Det huvudsakliga syftet med uppsatsen är att undersöka argument och resonemang för införandet av generella utbildningsprogram och dess syfte och funktion efter inrättning genom att undersöka hur formerna för högre utbildning påverkats av politiska, ekonomiska och samhällseliga faktorer. Vidare är avsikten att undersöka syftet och behovet av ett generellt utbildningsprogram kopplat till dagens kunskapssamhälle och tankar om vad det ska leda till. Genom kvalitativa intervjuer samt med en kvalitativ tematisk innehållsanalys av interna offentliga dokument är syftet att analysera empirin utefter tre perspektiv; nytto-, konkurrens-, och bildningsperspektivet. Syftet med de tre perspektiven är att synliggöra argument och resonemang och att undersöka spänningen mellan bildning och ekonomisk nytta i inrättningen av ett generellt utbildningsprogram samt syftet och funktionen.

För att besvara studiens syfte har följande frågeställningar formulerats:

1. Vilka argument och resonemang ligger till grund för införandet av utbildningsprogram för generell examen?
2. Vilka argument och resonemang används för att beskriva syftet och funktionen av ett generellt utbildningsprogram?

1.3 Bakgrund

Svensk högre utbildning har genomgått stora förändringar, med rötter i en tradition av elitutbildning får några få, till ett skifte under mitten av 1900-talet där högre utbildning omvandlades till ett massutbildningssystem (Unemar Öst, 2009). Universitetet betraktas ha en viktig kulturell och ekonomisk funktion för samhället. Emellertid finns det skilda idéer för den högre utbildningens roll i samhället, vilket gör det till ett spännande objekt att studera ur olika perspektiv. I kommande bakgrundsavsnitt kommer inledningsvis Gustavssons (2009) indelning av utbildningsmotiveringar presenteras för att ge en historisk förståelse av olika utbildningstankar. Vidare kommer globalisering och kunskapsekonomi behandlas för att ge en vidgad förståelse för högre utbildning i den svenska kontexten. Till sist presenteras en genomgång av svenska utbildningsreformer för att förstå svensk högre utbildning i en politisk kontext.

1.3.1 Utbildningsmotiveringar – historiskt perspektiv på högre utbildning

Bernt Gustavsson (2009) har i boken *Utbildningens förändrade villkor* gjort en historisk översikt av hur utbildning har motiverats politiskt under 1900-talet och delar in det i tre inriktningar. Först den *humanistiska motiveringen*, vilken grundar sig på en idé om att människor ska växa genom att tillägna sig kunskap och bildning, detta i enlighet med bland annat Wilhelm von Humboldts bildningstradition, vilket enligt Gustavsson (2009) var en dominerande tanke fram till andra världskriget. Emellertid var kunskap reserverad för samhällets elit men tanken kom att förändras efter andra världskriget. I takt med att utbildning expanderade tog *den demokratiska motiveringen* över, utbildningen framhölls nu som en del i ett modernt samhälle och för att skapa demokratiska medborgare. Dessa tankar präglade i mångt och mycket den enorma expansion av utbildning som Sverige genomgått, exempel på detta är de ökade antalet registrerade studenter som gick från 11 000 till 125 000 studenter mellan åren 1940–1970 (Askling, 2012). Vidare menar Gustavsson (2009) att sedan mitten av 1980-talet

har den *ekonomiska motiveringen* dominerat, vilket i stället sätter utbildning i relation till ekonomisk tillväxt, konkurrens och humankapital och kan även ses i relation till en ökad globalisering.

1.3.2 Högre utbildning i en globaliserad kunskapsekonomi

Med globalisering som utgångspunkt kan den förändring högre utbildning genomgått bättre förstås samt även agera som en potentiell förklaring till en ökad konkurrens i en kunskapsekonomi. Shields (2013) betraktar dagens *informations- och kunskapssamhälle* som en post-industriell kunskapsekonomi. Centralt i kunskapsekonomin är beroendet av intellektuella skickligheter och kapaciteter, snarare än fysiska och naturresurser (Powell & Snellman, 2004). Kunskapsekonomin definieras av Powell och Snellman (2004) "as production and services based on knowledge-intensive activities that contribute to an accelerated pace of technical and scientific advance" (s.201). Investeringar i humankapital ses som viktigt för att vidhålla ett kunskapssamhälle och betraktas som en del i att kunna konkurrera på en global marknad. Således har kunskap kommit att *kommodifierats* och betraktas som en handelsvara (Shields, 2013).

Kunskapsekonomin kan idag ses som en global diskurs menar Spring (2008) och med denna syn på kunskap har utbildningssystemet fått en central roll. Shields (2013) menar bland annat att statsstyren idag ser universitet som en katalysator för den kunskapsintensiva ekonomin utifrån att de producerar ekonomisk värdefull kunskap, men också utbildar medborgare med kunskaper och kompetenser som gör att de kan konkurrera på en arbetsmarknad. Kunskapsekonomin är präglad av det post-industriella informationssamhället som vilar på utbildning och kunskap. I en diskussion om svensk högre utbildning bör kunskapssamhället ses i det globala sammanhang som Shields (2013) och Spring (2008) beskriver, men även i termer av en förändrad ekonomisk värld.

1.3.3 Högre utbildnings förändrade mål

Gustavssons (2009) ger en historisk beskrivning av hur utbildning har kommit att förändrats, från att vara en elitutbildning med de nyhumanistiska tankarna om bildningsidealet, till en demokratisk massutbildning, som i sin tur kommit att övertas av en ekonomisk motivering. Emellertid menar Gustavsson (2009) att trots att den ekonomiska motiveringen har fått en hög ställning idag finns det fortfarande en diskussion och en motstridighet i olika utbildningssyner. Dels den som sätter utbildning i relation till ekonomi och marknaden, dels den som försvara

den humanistiska och demokratiska andan. Sverige har på senare tid försökt förena bildningsidealet med den entreprenöriella andan för att både förmedla långsiktig kunskap för individen och den samhälleliga utvecklingen, men också bidra till konkurrenskraft och ekonomisk utveckling (SOU, 2015:70).

Spänningen påvisas även i Unemar Östs (2009) avhandling om den utbildningspolitiska kampen, och diskuterar där den högre utbildningens syfte och mål. Det framhålls att diskussionen om högre utbildningens syfte och mål blir allt mer komplext i takt med att högre utbildning expanderar och att samhället den verkar i globaliseras. Unemar Öst (2009) påvisar delvis spänningen mellan bildning och ekonomisk nytta med hjälp av Melanders avhandling, vars slutsats är att inom ett och samma universitet “idag är lika självklart att beskriva sig som en entreprenöriell högskola som att referera till det humboldtska arvet” (citerad i Unemar Öst, 2009).

1.3.4 Svensk högre utbildning i en politisk kontext

Sverige har haft flertalet högskolereformer och i detta avsnitt presenteras reformer från 1977–2007 som hur det har påverkat svensk högre utbildning. Innan en presentation av 1977 års högskolereform bör det betänkande av den tillsatta arbetsgruppen UKAS, Universitetskanslersämbetets arbetsgrupp för fasta studiegångar, samt 1968 års utbildningsutredning (U 68) presenteras kort. Dels då debatten kring dessa delvis präglade införandet av högskolereformen 1977, dels då det kan anses vara en viktig händelse i svensk politik rörande högre utbildning. Sven-Olof Josefson (1996) skriver i sin avhandling “Året var 1968: universitetskris och studentrevolt i Stockholm och Lund” om denna period och menar att den stora ökningen av antalet studerande under 60-talet resulterade i att ett reformförslag presenterades våren 1968 av Universitetskanslersämbetets arbetsgrupp (UKAS). Reformförslaget innebar bland annat förslag om att införa en treårig filosofie kandidatexamen, och att fasta studiegångar skulle inrättas med bland annat 34 utbildningslinjer. Det föreslogs även att regelbundna prov skulle genomföras vid studier, med krav på närvaro, samt så kallade utspärningregler skulle införas, som krävde godkända resultat för att gå vidare i studierna. Vidare redovisades vissa riktlinjer för genomströmningshastighet, som skulle leda till sänkta kostnader och möjlighet till att öka antalet studerande. Förslaget möttes med mycket stark kritik vid sitt offentliggörande, bland annat från studenter och studentkårer. Påföljden av debatten blev att regeringen snabbt agerade och fick göra ändringar i det ursprungliga förslaget, och en

ny proposition som kallades PUKAS (Olof Palmes UKAS) som kan sammanfattas som en mjukare variant av det ursprungliga förslaget, genomfördes 1969. Den politiska diskussionen om högskolan fortsatte trots detta och det framgick snart att UKAS bara var en del av en kommande stor reformering av svensk högre utbildning. 1968 tillsattes en utbildningsutredning (U 68) som sedan kom att ligga till grund för införandet av den nya högskolereformen 1977 (Josefsson, 1996).

Högskolereformen 1977 (H77) innebar ett systematiskt och genomgripande helhetstag av den svenska högskoleutbildningen med särskild inriktning på organisation, men även dimensioneringen, det vill säga utbildningsutbud, inriktning, volym och innehåll. Reformen hade som övergripande mål att främja personlighetsutveckling, välfärdsutveckling, demokrati och social förändring. Före införandet av reformen fanns en diskussion om utbildningens behov av att anpassas utifrån arbetsmarknadens krav och efterfrågan (Unemar Öst, 2009) samt en ideologisk strävan efter att göra utbildning tillgänglig för nya grupper av studenter (Askling, 2012). Utbildningslinjer, vad vi idag kallar program, blev en grundläggande enhet för all utbildning och det fanns en stark instrumentell syn, då ambitionen var att centralplanera all högre utbildning. Högskolereformen 1977 visar på en stark tilltro till utbildningens roll till utveckling, och efter reformen växte högskolan och blev totalt 50 procent större (SOU, 2015:70).

Efterföljande högskolereform som kom 1993 (H93) var en reaktion på den högskola som bildats under högskolereformen 1977, och nu decentraliserades högskolan och linjesystemet upplöstes. Nu kunde universiteten skapa och utforma sina egna program och erbjuda studenterna valfria kurser, och en grundläggande princip var att studenternas efterfrågan skulle styra utbildningsutbudet (SOU, 2015:70). Det var således lättare att prova på högre utbildning för individen, samtidigt som personer i arbetslivet nu kunde utnyttja valfria kurser för fortbildning. Denna förändring var en del i att studenterna ansågs ha förmågan att läsa av de framtida arbets- och utbildningsbehoven bättre än staten. Med kurser som bas ansågs reformen gynna utveckling genom att nya utbildningsidéer initialt erbjuds i formatet av kurser, för att därefter kunna utvecklas till ett program (SOU, 2015:70). Ändringarna som skedde till följd av högskolereformen 1993 betraktades som ett svar på de färdigheter arbetsmarknaden sökte, men arbetsmarknadens krav betraktades inte styra högre utbildning (SOU, 2015:70).

Decentraliseringen med ett ökad handlingsutrymme för universitet och högskolor ledde till en explosion i utbud av nya program och kurser, men även i antalet studenter (Askling, 2012).

Förändringar inom högre utbildning i Sverige är relaterade till utvecklingen i Europa. År 1999 undertecknades Bolognadeklarationen av 29 utbildningsministrar i Europa. Deklarationen ämnade bland annat att lärosäten skulle präglas av autonomi, vilket innebar att de skulle stå fria från politisk, ekonomisk och kulturell påverkan, och att utbildning och forskning skulle kännetecknas av akademisk frihet (SOU 2008:104). Bolognaprocessen blev startskottet för Bolognaprocessen som under 10 års tid var ämnad att skapa enighet inom högre utbildning inom Europa (Kettunen & Kantola, 2006). Målet med Bolognaprocessen var att Europa fram till år 2010 skulle bli ett sammanhållet område för högre utbildning där de tre övergripande målen vara att främja mobilitet, anställningsbarhet, konkurrenskraften och attraktionskraften för Europa som utbildningskontinent (UHR, 2021). Sammanhållningen ämnade bland annat uppnås genom att skapa gemensamma strukturer för examen, det vill säga kandidatexamen, masterexamen och doktorsexamen (Kehm & Teichler, 2006). Emellertid står det inget om anställningsbarhet i själva Bolognadeklarationen, men trots det har anställningsbarhet blivit en av byggstenarna i reformerandet av den högre utbildning i Europa (Lindberg, 2016).

En följd av Bolognaprocessen var att det kom ytterligare en högskolereform i Sverige, utbildnings- och examensreformen 2007, även kallad Bolognareformen. Detta innebar anpassning av lagtexterna till den nya examensstruktur som efterföljde Bolognaprocessen, men betonade även målet att högre utbildning skulle stärka övergången från utbildning till arbetsmarknad och därmed leda till anställningsbarhet (SOU, 2015:70). Reformen innebar en omstrukturering av högre utbildning för Sverige i form av ett förändrat poängsystem där en heltidsstudent nu skulle läsa 60 högskolepoäng per år jämfört med tidigare 40 högskolepoäng. Således omfattades ett kandidatprogram nu av 180 högskolepoäng (Prop.2016/07:107).

2. Tidigare forskning

2.1 Högre utbildning – en spänning mellan allmän nyttighet och handelsvara

Unemar Öst (2009) har i sin doktorsavhandling *Kampen om den högre utbildningens syften och mål. En studie av svensk utbildningspolitik* som syfte att analysera den svenska utbildningspolitiska kampen om högre utbildningens syfte och mål, med fokus på åren 1992–2007. Studien tar sin utgångspunkt i diskursteori som riktar sitt fokus mot språkanvändning och analyser av den politiska kampen. Unemar Öst (2009) visar på komplexiteten som hon menar tar plats inom diskussionen om den högre utbildningens syfte och mål, och har genom sin analys konstruerat fyra olika diskurser; (1) den klassiska akademiska diskursen, (2) globaliseringsdiskursen, (3) demokratidiskursen och (4) identitetsdiskursen. Unemar Öst (2009) menar att varje diskurs har en motsatsställning till varandra, vilket innebär att de antaganden som finns inom varje diskurs utgör en skillnad mot de andra. Varje enskild diskurs representerar en betydelse av utbildningspolitiska diskurser som blir mer eller mindre tydliga under olika tidsperioder.

I *den klassiska akademiska diskursen* framkommer att högre utbildning ska ha som syfte och mål att söka och förmedla ny kunskap och samhällelig utveckling. Utbildningen ska präglas av akademisk frihet med ett tydligt vetenskapligt förhållningssätt. Studenten ses som ett rationellt subjekt som söker efter kunskap och är kritisk tänkande, vilket sammanfattas som den kritisk utbildade studenten. *Globaliseringsdiskursen* innefattar att högre utbildning har som syfte och mål att stärka både Sveriges och Europas konkurrenskraft och bidra till en ekonomisk tillväxt. Globaliseringsdiskursen står emot begrepp som *allmännytt*, då konkurrens och ekonomisk tillväxt prioriteras över sociala och gemensamma mål. Diskursen präglas av jämförbarhet och tävling mellan universitet och länder, och tillgodoseendet för arbetsmarknadens behov, och framhäver den anställningsbara studenten. *Demokratidiskursen* framhäver att högre utbildning har som syfte och mål att stärka demokratin och bidra till jämlikhet. Diskursen präglas av synen på samverkan, mångfald och breddad rekrytering och sammanfattar studenten som aktivt deltagande. Unemar Öst (2009) gör en extensiv undersökning och finner bland annat en stark spänning mellan globaliseringsdiskursen och den klassiska akademiska diskursen. Spänningen finner hon i att båda har en stark ställning i den utbildningspolitiska kampen, framför allt under 1980-talet. Spänningen rör den om högre utbildningens syfte och mål att söka och förmedla ny

kunskap och bidra till både samhällelig och individuell utveckling, och den om högre utbildningens syfte och mål att stärka konkurrenskraft och bidra till ekonomisk tillväxt. Detta blev extra tydlig under tiden för införandet av 1993 års högskolereform. Unemar Öst (2009) menar att diskurserna samexistera under denna period, men drar slutsatsen att ju närmare en kommer 2007 desto större hegemonisk tendens av globaliseringsdiskursen.

Tilak (2009) har i sin artikel *Higher education: a public good or a commodity for trade?* diskuterat huruvida högre utbildning bör betraktas som en *allmän nytthet* (eng. public good) eller som en privat handelsvara (eng. private good). Utgångspunkten i den ekonomiska termen av allmän nytthet, innefattar att högre utbildning måste vara icke-konkurrenskraftig, icke-exkluderande och icke-rivaliserande för att definieras som en allmän nytthet. Tilak (2009) menar att högre utbildning idag kan och bör betraktas som en allmän nytthet. Emellertid redogör Tilak (2009) för ett skifte som har skett inom högre utbildning, där högre utbildning har gått till att mer och mer betraktas som en privat handelsvara.

Tilak (2009) menar att högre utbildning har många viktiga funktioner i samhället där (1) högre utbildning ska bidra till att skapa, utveckla och sprida kunskap men även (2) utbilda arbetskraft som är nödvändig för den snabbt växande kunskapsekonomin. Vidare beskrivs högre utbildning även ha funktionen att (3) forma medborgare för att vara en del av, och förbättra samhället samt (4) bidra till skapandet av en stark nation med en stark demokrati och aktiva medborgare. Tilak (2009) understryker med andra ord att högre utbildning har ett brett omfång av fördelar både ekonomiska, sociala, kulturella och politiska. Slutligen poängterar Tilak (2009) att det skifte som högre utbildning genomgår, från en allmän nytthet till en privat handelsvara kan få allvarliga konsekvenser för hela samhället och menar att "The core academic values and social purposes are so important that they cannot be traded off in favour of markets." (s. 462). I sin avhandling studerar Tolofari (2008) samma fall som Tilak (2009) men i en svensk kontext och diskuterar om högre utbildning är på väg bli en privat handelsvara. Utifrån intervjuer med parlamentariker och universitetsrektorerna drar Tolofari (2008) slutsatsen att det i utbildningspolitiken inte finns indikationer på att svensk högre utbildning är på väg att bli en privat handelsvara till fördel för en allmän nytthet.

2.2 Högre utbildning i relation till kunskapsekonomin

Olsen och Peters (2005) skriver i sin artikel om de grundläggande förändringar som universitetet har genomgått under 1980- och 1990-talet, och hur neoliberalismens framväxt har skapat ett skifte i hur universitet definierar och motiverar sin existens. De lyfter fram hur universitet betraktas som en viktig drivkraft för kunskapsekonomin, i likhet med Shields (2013) och vill mena att en konsekvens av detta är att universitet uppmuntras att utveckla sin koppling till arbetsmarknaden. På nivåer av politiska, filosofiska och ekonomiska teorier försöker Olsen och Peters (2005) att dokumentera dessa trender inom högre utbildning. Trots en våg av neoliberal reformer och ett starkare samarbete med marknaden, menar Olsen och Peters (2005) att statens roll kvarstår som ansvarig för högre utbildning och nationella utbildningssystem som en del av den offentliga sektorn. Dock understryks att statens roll är under attack i den nya kunskapsekonomin. Både i sin roll som finansör och reglerare med inträdet av New Public Management, som ses som en neoliberal styrningsmodell, men också i själva betydelsen och värdet av kunskap, som nu allt mer blir kommodifierad och sedd som en vara. Detta i likhet med Abraham (2017) som ser liknande tendenser ta över på svenska universitet. Med fokus på New Public Management menar Abraham (2017) att lätt mätbar kunskap prioriteras på bekostnad av kritisk och analytisk kunskap, och lyfter att universitet idag börjat visa på marknadskaraktärer såsom effektivitet, konkurrens och arbetskraftsutbildning för arbetsmarknaden. Samtidigt syns tankar om konstandseffektivitet tydligt inom högre utbildning, men även att kurser och program organiseras utifrån arbetsmarknadens efterfrågan. Vidare lyfts även det faktum att högre utbildnings autonomi bryts och hotas av neoliberalismens framfart. Abraham (2017) menar att föreläsare tvingas organisera sina kurser för att stämma överens med de behov studenterna har för att lyckas på en arbetsmarknad. De nämnda tendenser som Abraham (2017) lyfter i sin artikel kan således agera exempel på att arbetsmarknaden styr och reglerar arbetet och utformningen av program och kurser på universitet idag.

2.3 Tidigare forskning och dess koppling till uppsatsens syfte

Sammanfattningsvis kan tidigare forskning som presenterats ovan användas för att förstå samtiden och utbildningspolitiken, och för att peka på att avståndet mellan högre utbildning och marknaden har minskat och gått mot en mer marknadsinriktad handlande. Forskningen som har presenterats är av kritisk karaktär och styrkan i kritisk forskning är att synliggöra normer och hegemonier, vilket är intressant för denna studies undersökande ansats. Bland annat framställer

Unemar Öst (2009) det som att olika diskurser vinner tillfällig hegemoni under olika tidsperioder, där hon beskriver hur globaliseringsdiskursen har tagit allt större plats i utbildningspolitiken. Sammanfattningsvis presenteras forskning som pekar på att avståndet mellan högre utbildning och marknaden minskat och gått mot ett mer marknadsinriktat handlade både internationellt och i Sverige. Med andra ord kan det tolkas som att marknadstendenser har vunnit ett tillfälligt övertag i diskussionen om högre utbildningens *syfte* och *funktion*.

3. Teoretisk utgångspunkt

I följande avsnitt presenteras studiens teoretiska utgångspunkt som används i analysen av studiens empiri. Inspiration har tagits från Lindbergs (2016) tre perspektiv på högre utbildning, som förklaras som en sammanfattning och kategorisering av forskning om högre utbildning. Utifrån Lindbergs (2016) tre perspektiv, tillsammans med studiens presenterade tidigare forskning har de tre perspektiven utvecklats för att analysera studiens empiri och identifiera olika teman.

Det första temat är *nyttoperspektivet* som innefattar att högre utbildning ska vara en del i att skapa och utveckla nyttiga individer och förbereda studenterna inför kommande arbetsliv. Beroende på vad samhället efterfrågar för kompetenser bör högre utbildning i detta perspektiv anpassa undervisningen för att tillgodose dessa behov. Parallellt betraktas *kunskapssamhället* som en drivande kraft för tillväxt, och att det är genom utbildning som effektivitet, tillväxt och välstånd kan uppnås. Högre utbildning ställs i Lindbergs (2016) nyttoperspektiv i relation till studenters nytta på arbetsmarknaden och vad marknaden har för behov. I likhet med detta perspektiv syns liknande tendenser inom Unemar Östs (2006) *globaliseringsdiskurs* som lyfter att högre utbildning ser till både arbetsmarknadens behov, och till den anställningsbara studenten. I förståelsen av nyttoperspektivet kommer studien att fokusera på den *ekonomiska nyttan* med högre utbildning, det vill säga hur "nyttiga" studenterna är efter avslutad utbildning i deras relevans och anställningsbarhet på arbetsmarknaden.

Det andra temat, *konkurrensperspektivet*, har sitt ursprung i forskning som har en mer kritisk ansats och ser konkurrens och utbildningens sorterande effekt som problematisk. Lindberg (2016) menar att konkurrens inom högre utbildning, betraktat utifrån detta perspektiv, blir en stark drivkraft för utveckling och förbättring. På samma sätt som konkurrens uppstår på marknaden återfinns det nu även inom utbildningssektorn. Perspektivet innefattar även en beskrivning av utbildning som en sorteringsprocess där de med en avklarad universitetsutbildning har en mer fördelaktig position gentemot de som saknar utbildning för att konkurrera på arbetsmarknaden (Lindberg, 2016). I likhet med konkurrensperspektivet kan det finnas tendenser till detta inom Unemar Östs (2009) *globaliseringsdiskurs* som innefattar universitetens förmåga till konkurrens på både den nationella och internationella marknaden. Genom förståelsen av detta perspektiv på högre utbildning har vi valt att se det i ljuset av att

universitet har påverkats av neoliberala tendenser (Olsen & Peters, 2005) men också anpassats efter marknadskaraktärer med fokus på effektivitet, konkurrens och där universitetets autonomi avtar (Abraham, 2017).

Det tredje temat är *bildningsperspektivet*. Detta tema skiljer sig från de andra perspektiven och betraktar inte högre utbildning som enbart något nyttigt, utan främst som något viktigt för individens frihet. Lindberg (2016) menar att högre utbildning inom detta perspektiv betraktas som en rättighet, och den bildade individen är det som utgör idealet för högre utbildning. Det är samtidigt den *bildade* individen, som är kritiskt tänkande och tolerant som kan vara en bärare av en samhällsutveckling (Lindberg, 2016). I samhörighet med bildningsperspektivet kan likheter hittas i Unemar Östs (2009) *klassiska akademiska diskurs* som ser till högre utbildning som bidragande till samhällelig utveckling och kritiskt tänkande studenter. Vidare ses även tendenser till Unemar Östs (2009) *demokratidiskurs* som innebär att högre utbildning ska bidra och stärka demokratin. Då det är svårt att tala om att universitet idag har ett renodlat bildningsperspektiv (Unemar Öst, 2009) har denna studie valt att förstå och använd detta perspektiv genom att betrakta hur högre utbildning kan bidra till samhället samt hur utbildning betraktas som en allmän nytthet (Tilak, 2009). Högre utbildning som en allmän nytthet innefattar att utbilda individer kan vara delaktiga inom samhällets alla insatser (Tilak, 2009). Till skillnad från nyttoperspektivet, som används för att betrakta hur högre utbildning kan bidra till samhället ur ett ekonomiskt perspektiv, innefattar bildningsperspektivet hur högre utbildning kan bidra till samhället genom att skapa kritiska demokratiska medborgare och bärare av samhällsutveckling.

Samtliga perspektiv ses som skilda inför analysen. Nyttoperspektivet och konkurrensperspektivet ses innefatta en del likheter medan bildningsperspektivet betraktas som en motsats till de båda perspektiven. I figur 1. följer en sammanfattning av vår förståelse av studiens teman samt centrala begrepp.

<u>Teman</u>	Nyttoperspektivet	Konkurrensperspektivet	Bildningsperspektivet
Förklaring	Utbildning ställs i relation till ekonomisk nytta och i sin <i>anpassning</i> till arbetsmarknaden. Högre utbildning har en central roll i kunskapsekonomin.	Utbildning bedrivs med marknaden som förebild. Universitet präglas av en avsaknad av autonomi. Utbildning och kunskap blir en vara för konkurrens mellan både länder och för individer på en arbetsmarknad.	Bildad individ utgör idealet för högre utbildning och en bärare av samhällsutveckling. Utbildningen bedrivs för utbildningens skull. Utbildning ska leda till allmän nytta, både för individ och samhälle.
<u>Teman</u> i argument & resonemang	Utbildning leder till ekonomisk nytta. För individen skall utbildning leda till anställningsbarhet. Högre utbildning ska lyssna till arbetsmarknadens behov och anpassa utbildning för att bättre rusta studenter för arbetslivet.	Utbildning bedrivs med marknaden som förebild. Utbildning ska bidra till ökad konkurrensförmåga för studenter på arbetsmarknaden. Utbildningsprogram leder till ökad konkurrensförmåga på den globala marknaden.	Utbildning leder till samhällelig nytta och individuell utveckling. Utbildning leder till kritisk tänkande individer och kritiska perspektiv. Utbildning ses som en del i att studenter hitta sin väg och vad individen kan bidra med i samhället.
Begrepp	Kunskapssamhället Kunskapsekonomi Anställningsbarhet Ekonomisk nytta	Konkurrens Effektivitet Marknadisering Sorterande effekt	Allmän nytta Människoblivandet Kritiskt perspektiv Demokrati

Figur 1- Teoretiskt ramverk

4. Metod

En fallstudie har genomförts på kandidatprogrammet i pedagogik då studiens övergripande syfte har varit att undersöka spänningen mellan bildning och ekonomisk nytta inom generella utbildningsprogram i svensk högre utbildning. Då studien ämnade att undersöka ett generellt programs syfte och funktion, valdes det att studera ett avgränsat fall för att på så vis skapa en förståelse för ett större fenomen. Kandidatprogrammet i pedagogik kan ses som ett exemplifierande fall för att representera en bredare kategori (Bryman, 2011). För att skapa en så heltäckande bild av kandidatprogrammet i pedagogik som möjligt, bestod fallstudien av både semistrukturerade intervjuer samt en tematisk innehållsanalys av interna offentliga dokument.

4.1 Avgränsning och urval

4.1.1 Studien

En fallstudie genomfördes på kandidatprogrammet i pedagogik på Göteborgs universitet utifrån att det representerar ett tydligt fall av ett generellt utbildningsprogram inom högre utbildning. Vidare är kandidatprogrammet i pedagogik ett program som inte leder till ett specifikt yrke, det vill säga inte är en yrkes- eller professionsutbildning. Med denna förförståelse ansågs kandidatprogrammet i pedagogik vara ett relevant fall för studiens syfte och frågeställningar. Vidare motiveras valet att inte göra en studie på andra lärosätens kandidatprogram i pedagogik främst genom en redan etablerade förförståelse till Göteborgs Universitets kandidatprogram i pedagogiks innehåll och upplägg. Relevant kännedom av programmet har dirigerat urvalet av relevanta personer att intervjuas.

En annan tydlig avgränsning är att studien inte undersökt andra typer av generella program, så som kandidatprogram i personalvetenskap, sociologi osv. Detta motiverades med behovet av en nödvändig avgränsning för undersökningens syfte. Genom att smalna av forskningsområdet till en fallstudie med ett strategiskt urval kunde förståelsen utvecklas av ett specifikt fall. Kandidatprogrammet i pedagogik på Göteborgs Universitet kan, som tidigare konstaterats, representera ett tydligt fall av generella utbildningsprogram.

Urvalet av respondenter bestod av fyra personer som arbetar på Göteborgs Universitet. Två av respondenterna arbetar inom kandidatprogrammet i pedagogik idag och har gjort sedan några år tillbaka. De två andra respondenterna har tidigare arbetat inom programmet, men har idag en

annan yrkesroll inom fakulteten. Således gjordes ett målinriktat urval, då det ansågs att respondenternas yrkesroll och insikt var relevanta, och kunde bidra med olika perspektiv och resonemang rörande kandidatprogrammet i pedagogik, och dess *syfte* och *funktion*.

4.1.2 Beskrivning av respondenter och dokument

Nedan följer en presentation av respondenterna som deltog i intervjuer för studien där samtliga nämns utifrån deras nuvarande yrkesroll.

Vicedekan arbetar på Utbildningsvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs Universitet med ansvar för forskning. Hen var med och utformade en av kurserna för Kandidatprogrammet i pedagogik och satt i programmets första programråd som representant för lärarna.

Proprefekt arbetar idag vid Institutionen för Pedagogik och Specialpedagogik (IPS). Under perioden 2015–2018 arbetade hen inom Kandidatprogrammet i pedagogik som studierektor.

Studierektor har sen sommaren 2018 arbetat inom Kandidatprogrammet i pedagogik på Göteborgs universitet. Rollen innefattar bland annat att bemanna kurserna i programmet, tilldela uppdraget som kursledare till lärare och arbetar tillsammans med programsamordnare.

Programsamordnare arbetar inom Kandidatprogrammet i pedagogik på Göteborgs Universitet sen 2016. Rollen innefattar att bland annat se över programmet som helhet och tillsammans med programrådet arbeta med frågor som berör programmet.

Studiens tematiska innehållsanalys baserades på dokument gällande inrättningen av kandidatprogrammet i pedagogik. Vi erhöll ca 30 dokument från registrator på Göteborgs Universitet samt andra källor och det gjordes ett teoretiskt urval, det vill säga ett medvetet urval utifrån studiens syfte för att få optimal information gällande studiens frågeställningar. Samtliga dokument granskades av oss båda och ett urval gjordes efter dess relevans och innehåll. De dokument som valdes var följande:

Förslag om inrättande av Kandidatprogram i pedagogik (PM, 2011-07-29 dnr B 1 1805/09). Benämns i resultatredovisningen som PM 1. Dokumentet är skrivet av en projektgrupp som tillsattes hösten 2010 av utbildningsvetenskapliga fakultetsnämnden för att utveckla och förklara bakgrunden för inrättandet av ett kandidatprogram i pedagogik på Göteborgs universitet.

Kandidatprogram i pedagogik (PM, 2011-09-29, dnr B 1 1805/09). Benämns i resultatredovisningen som PM 2. Dokumentet är skrivet av projektgruppen och förklarar och

utvecklar bakgrunden för inrättandet av ett Kandidatprogram i pedagogik på Göteborgs Universitet.

Remissvaret *Kommentarer angående Kandidatprogram i pedagogik vid UFN – Göteborgs universitet* (Remissvar, 2011-10-12) ett dokument med kommentarer och synpunkter på PM 2, *Kandidatprogram i pedagogik* från en insatt person på Göteborgs Universitet.

Utbildningsplanen för kandidatprogrammet i pedagogik, *Pedagogik, kandidatprogram, 180 högskolepoäng* (2018-12-19, Dnr G 2018/720) beskriver utbildningens mål, huvudsakliga innehåll, omfattning och andra förutsättningar.

4.1.3 Litteratur

Studiens litteratursökning och undersökningsområde innefattar många avgränsningar och urval. Inledningsvis i studiens bakgrundsavsnitt undersöktes högre utbildning med start efter andra världskriget med anledning av att det anses som startskottet för en massutbildning i Sverige. Vidare redogörs det kort för reformförslaget UKAS och PUKAS 1968–69 för att ge en bakgrundsförståelse för kommande högskolereformer. Studien tar sin utgångspunkt i högskolereformen 1977 för att begränsa arbetets omfattning, och för att det anses vara en genomgripande reform som tog ett helhetsgrepp om högre utbildning i Sverige. I avsnittet tidigare forskning fokuseras det främst på kritisk forskning om högre utbildning i både svensk och internationell kontext. Detta för att synliggöra samhällsdiskurser samt få vetskap om rådande hegemonier och utbildningsidéer i enlighet med studiens syfte.

4.2 Tillvägagångsätt

Studiens empiri består av två olika datatyper. Först interna officiella dokument om inrättning av kandidatprogrammet i pedagogik och även semistrukturerade kvalitativa intervjuer. Utifrån de interna officiella dokumenten, i kombination med studiens avsnitt, 1.3 Bakgrund och 2. Tidigare forskning, formulerades två semistrukturerade intervjuguider. En intervjuguide för aktivt involverade i kandidatprogrammet i pedagogik, det vill säga kursamordnare och studierektor, och ytterligare en för tidigare involverade i kandidatprogrammet i pedagogik, det vill säga vicedekan och proprefekt.

4.2.1 Intervju

I detta avsnitt presenteras genomförandet av studiens intervjuer. Inledningsvis skickades ett introducerande mejl ut till respondenterna med en kort introduktion till syftet med uppsatsen

och att intervjun skulle genomföras via videosamtal. Samtliga intervjuer genomfördes med videosamtal på distans på Zoom. Innan själva intervjun inleddes presenterade vi oss själva samt informerade respondenterna och fick godkännande om att intervjun skulle spelas in. Vidare frågades även om respondenternas godkännande att få referera till deras yrkesroll på universitetet och inte namn i citaten i resultatredovisningen. Således informerades respondenterna att de önskades svara utifrån deras respektive yrkesroll. Efter inledande information och godkännande började samtalet spelas in och intervjun inleddes. Intervjuerna var av kvalitativ karaktär för att få så fylliga och detaljerade svar som möjligt, samt semistrukturerad för att möjliggöra ett friare samtal med större utrymme för respondenten att resonera fritt, och för oss som intervjuare att ställa relevanta sonderingsfrågor (Bryman, 2011). Reliabiliteten för studien beaktades och det strävades efter en systematik i genomförandet av de semistrukturerade intervjuerna, genom att likartade frågor ställdes, men även att intervjuerna genomfördes under likartade förhållanden, det vill säga på distans via Zoom. De fyra intervjuerna delades upp och vi genomförde varannan, och tog anteckningar på varannan. På så sätt intervjuades lika många respondenter, två vardera. Intervjuerna som genomfördes sparades ner som en fil på dator med en bild-fil, som raderades direkt, och en ljud-fil som användes för att transkribera svaren. Fördelen med att spela in intervjun är påtaglig, då reliabiliteten ökar med att transkriberingen kan ske ordagrann istället för enbart anteckningar. Samtidigt kan allt material betraktas igenom och lyssnas på upprepade gånger för att undvika missförstånd eller felciteringar, och således eftersträva en hög reliabilitet.

4.2.2 Genomförande av analys

I studien genomfördes en kvalitativ innehållsanalys utefter teman, en så kallad tematisk innehållsanalys. En tematisk innehållsanalys innefattar att identifiera, analysera och tolka meningsmönster, eller så kallade teman inom kvalitativa data (Clarke & Braun, 2016). Således gjordes en tematisk innehållsanalys på utvalda interna offentliga dokumenten. Valet att genomföra en tematisk innehållsanalys av de tillhandahållna dokumenten baserades utifrån Bryman (2011) som menar att denna typ av dokument ”kan vara av stor vikt för de forskare som genomför fallstudier av organisationer och som använder sig av tekniker som [...] kvalitativa intervjuer.” (s.496). De interna offentliga dokumenten betraktades till en början som ett komplement till studiens intervjuer men genom den tematiska innehållsanalysen framkom det vara en lika viktig del av studiens empiri som de kvalitativa intervjuerna.

I genomförandet av den tematiska innehållsanalysen av dokumenten färgkordinerades dokumenten utifrån studiens valda teoretiska utgångspunkt och de upprättade temana, nytto, -konkurrens, - och bildningsperspektivet. Detta genomfördes först individuellt för att sedan tillsammans gå igenom dokumenten och färgkoordinationerna med syfte att jämföra våra fynd och tematiseringar. Detta gjordes för att eftersträva en hög interbedömarreliabilitet och en gemensam förståelse inför resultat och analysarbetet. Tematisk innehållsanalys är ett tillgängligt och systematiskt tillvägagångssätt för att generera koder och teman från kvalitativa data, och koderna ses som små analysenheter som fångar intressanta funktioner som är relevanta för forskningsfrågan. Målet är att inte endast sammanfatta datainnehåll, utan att identifiera och tolka viktiga kärnidéer och teman (Clarke & Braun, 2016). Till följd av detta valdes det att genomföra en liknande tematisk innehållsanalys på de transkriberade intervjuerna. Återigen färgkordinerades och identifierades koder och meningsmönster separat för att slutligen genomgå en gemensam analys. Genom detta tillvägagångssätt upprättades en heltäckande bild av både de interna offentliga dokumenten och intervjuerna som skulle ligga till grund för studiens resultat och analys.

5. Resultatredovisning och analys

Syftet med studie har varit att undersöka spänningen mellan bildning och ekonomisk nytta inom ett generellt program, och vilka argument och resonemang som fördes vid inrättningen av ett program samt argumenten och resonemangen för ett programs syfte och funktion. Resultatet från studien redovisas på ett deskriptivt sätt för att på så vis ge en transparent bild av respondentens resonemang och tankar. I detta avsnitt presenteras först studiens fall för att undersöka generella program. Vidare följer två avsnitt, *6.2 Vägen till skapandet av Kandidatprogrammet i pedagogik på Göteborgs universitet* och *6.2.1 Politiska påverkningar vid skapandet av Kandidatprogrammet i pedagogik*, för att förstå och analysera bakgrunden till införandet av kandidatprogrammet utifrån politiska påverkningar. Slutligen följer teoretiska analyser av resultatet utifrån studiens teoretiska ramverk.

5.1 Fallbeskrivning – Kandidatprogrammet i pedagogik på Göteborgs universitet

I studien kommer Kandidatprogrammet i pedagogik, som bedrivs på Göteborgs Universitet användas som ett typfall för att undersöka studiens syfte och frågeställningar. Liknande kandidatprogram ges på andra högskolor, bland annat på Stockholms universitet där en kan läsa en kandidat i pedagogik med inriktning folkhälsovetenskap. På hemsidan till Kandidatprogrammet i pedagogik på Göteborgs universitet beskrivs ämnet pedagogik vara ett brett forsknings- och utbildningsfält. Programmet beskriver innefatta flera centrala pedagogiska teorier och kretsar kring att förstå och identifiera pedagogiska problem i samhället. Inom programmet studeras utbildning, bildning och lärandet relaterat till pedagogiska system och processer på både individ-, grupp- och samhällsnivå. Ytterligare en del av programmet är att analysera och förstå utbildningssystemets funktion, lärande och kompetensutveckling inom ramen för både offentliga och privata verksamheter. I utbildningsplanen beskrivs programmet präglas av aktuell forskning inom ämnet, och parallellt möjliggörs utvecklandet av studenternas färdigheter och kompetenser som är relevanta för kommande yrkesverksamhet, både inom utbildningssystemet och inom offentliga organisationer eller privata företag (Göteborgs Universitet, 2018). Programmet innefattar bland annat kurser i *Pedagogikens grunder*, 30 hp, *Pedagogisk bedömning*, 7,5 hp, *Att arbeta i projekt – planera, genomföra och utvärdera verksamheter*, 15 hp, *Vetenskapsteori och metod*, 15 hp, *Demokrati och medborgarskap*, 7,5 hp och *Utbildningssystem och globalisering*, 7,5 hp. Under termin 4 har studenterna möjlighet att

delta i ett internationellt studentutbytesprogram eller bredda sin profil genom att läsa valbara kurser på universitet i Sverige. Programmet avslutas med ett examensarbete på 15 hp (läs mer i Bilaga 3).

I dokumentet "Förslag om inrättande av Kandidatprogram i pedagogik" (PM 1, 2011-07-29) beskrivs programmet vara tydligt positionerat mot en generell kandidatexamen och att programmet inte ska leda till ett specifikt yrke, det vill säga inte är en yrkes- eller professionsutbildning. Med utgångspunkt i detta anses Kandidatprogrammet i pedagogik kunna agera ett tydligt fall av generella program inom högre utbildning och därmed vara relevant att undersöka utifrån studiens syfte och frågeställningar.

5.2 Vägen till skapandet av ett Kandidatprogram i pedagogik på Göteborgs universitet

I detta avsnitt presenteras vägen fram till inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik på Göteborgs universitet för att analysera bakgrunden och anledningen till införandet av kandidatprogrammet.

Ämnet pedagogik kunde tidigare studeras i olika kurser "då hette det a kurs, b kursen, c kursen [...]". (Vicedekan, 2021-04-28). Detta kom senare att förändras på grund av Bologna-processen "Sen anpassade vi oss väldigt noga och då föll ju det här med a kursen, b kursen och c kursen." (Vicedekan, 2021-04-28). Anpassningen utifrån Bologna-processen innebar en omstrukturering av strukturen för högre utbildning för att skapa en gemensam examensstruktur. Från att tidigare kunnat skapa sig en egen kandidat inom ämnet pedagogik genom att läsa enstaka kurser, försvann nu dessa och ersattes av fristående kurser. I intervju med Vicedekan beskrivs det nya formatet med fristående kurser sakna en tydlig progression och att institutionen ansåg ämnet pedagogik som *viktigt* och således höjdes röster för att skapa ett program i pedagogik i Bologna-modellen av 180hp för kandidatprogram.

Under hösten 2010 tillsattes en projektgrupp av Utbildningsvetenskapliga fakultetsnämnden (UFN) på Göteborgs Universitet, som fick i uppgift att utveckla ett kandidatprogram med huvudområdet pedagogik. Projektgruppen, som förkortat kallades för KP-gruppen tog tillsammans fram underlag där *resonemang* och *argument* presenterades för inrättandet av ett kandidatprogram på Göteborgs Universitet.

5.2.1 Politiska påverkningar vid skapandet av Kandidatprogrammet i pedagogik

I dokumentet *Kandidatprogram i pedagogik*, förkortas härnäst som PM 2 (2011-09-29), förklaras bakgrunden till förslaget om inrättandet av ett Kandidatprogram i pedagogik och ger en tydligare förståelse av inrättningen av programmet. ”Med utgångspunkt från Bologna-processen och behovet av ökad pedagogisk kompetens inom breda delar av samhället har därför Utbildningsvetenskapliga fakultetsnämnden utrett frågan om möjligheten att inrätta ett program inriktat på en filosofie kandidatexamen i pedagogik.” (PM 2, 2011-09-29)

I intervju med Proprefekt beskrivs hur Göteborgs Universitet resonerade under denna tid med en Bologna-process som hade kommit att påverka policy för högre utbildning. “Men under den period [...] pekades det väldigt mycket på att vi skulle ha programutbildningarna [...] och då krympte man lite i det här med fristående kurser.” (Proprefekt, 2021-04-30). Även i dokumentet *Förslag om inrättande av Kandidatprogram i pedagogik*, som härnäst kommer förkortas som PM 1 (2011-07-29), står det att “En konsekvens av Bologna-processen är att det system med fristående kurser [...] i allt högre grad styrs över till strukturerade utbildningsprogram.” (PM 1, 2011-07-29).

Vid tiden av inrättandet av Kandidatprogrammet i pedagogik synliggörs tydliga idéer om att frångå kurser till att erbjuda helfortsprogram. I intervju med Proprefekt framkommer det ett behov att “möta upp trycket uppifrån och se till att kunna erbjuda programutbildningar”. Detta tryck beskrivs vidare som att det går i vågor, “det är svängningar på vad som kommer, politiska också” (Proprefekt, 2021-04-30). Bologna-processen kan förstås som en av dessa politiska svängningar relaterat till det som refereras till i PM 1, att KP-gruppen utgick från den policy som antagit av EU och den svenska regeringen i skapandet av Kandidatprogrammet i pedagogik. Bologna-processen kan således betraktas haft inverkan på inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik på Göteborgs universitet, men kan även förstås i ljuset av de högskolereformer som presenterades i avsnittet 1.3 Bakgrund. Det kan förstås utifrån valfrihetsreformen 1993, som var ämnad att ge universitet friheten att skapa egna program och erbjuda fristående kurser i en anda av att studenterna sågs ha en förmåga att läsa av framtida arbets- och utbildningsbehov. Men kan även förstås utifrån utbildning- och examensreformen 2007, den så kallade Bologna-reformen, som systematiserade högre utbildning och skapade en enighet med gemensamma strukturer för examen. Med andra ord har politiska reformer påverkat högre utbildning. Om högskolereformen 1993 såg till studenternas egen förmåga att

välja utbildning, ses Bolognaformen 2007 som en genomgång av utbildning för att bättre effektivisera, rationalisera och standardisera utbildning, men också prioritera vikten av dess övergång till arbetsmarknaden. Detta är intressant då lärosäten enligt Bolognadeklarationen ska präglas av autonomi, det vill säga stå fria från politisk, ekonomisk och kulturell påverkan och utbildning och forskning ska kännetecknas av akademisk frihet (SOU 2008:104).

Pedagogikämnet erbjöds först som fristående kurser, i sann valfrihetsandra (H93), för att sedan komma att påverkas av Bolognaprocessen och pedagogikämnet kunde nu studeras som ett sammanhållet kandidatprogram. Med andra ord kan skapandet av kandidatprogrammet ses som en del av den *programifiering* av svensk högskola som skedde mellan åren 1994–2013 (SOU, 2015:70). En tendens som ytterligare beskrivs i ett remissvar (2011) till inrättningen av kandidatprogrammet i pedagogik:

När GU överger den övergripande principen om att vara ett kursuniversitet och i stället (i sann Bolognaanda) övergår till att presentera sig själv som ett programlärosäte så är vi (UFN) naturligtvis en del av denna process – det är alldeles självklart. (remissvar, 2011-10-12).

En avslutande reflektion är att Kandidatprogrammet i pedagogik startades då ämnet ansågs viktigt och relevant, men att en tydlig progression saknades när det enbart erbjöds som fristående kurser. I intervju med Vicedekan lyfts risken med att pedagogikämnet skulle gå förlorat: “då riskerar det [ämnet pedagogik] att vi inte får någon återväxt, att det blir liksom ingenting då. Det [ämnet pedagogik] blir ju väldigt otydligt och osynligt” (Vicedekan, 2021-04-28). Utifrån detta identifieras det att Kandidatprogrammet i pedagogik inte startade på grund av Bolognaprocessen, men för att pedagogikämnet skulle leva kvar anpassades och argumenterades det för i inrättningen med hjälp av Bolognaprocessen.

5.3 Teoretisk analys på inrättning av Kandidatprogrammet i pedagogik

I detta avsnitt förstås och analyseras inrättningen av kandidatprogrammet i pedagogik med hjälp av tre teman utifrån valt teoretiskt ramverk: nyttoperspektivet, konkurrensperspektivet och bildningsperspektivet.

5.3.1 Inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik – nyttoperspektivet

I detta avsnitt analyseras inrättningen av kandidatprogrammet i pedagogik och Bolognaprocessens påverkan genom *nyttoperspektivet* på högre utbildning. I PM 2, ett

dokument om förslag om inrättning av kandidatprogrammet i pedagogik ses tydliga tendenser av nyttoperspektivet:

Ett sådant program bör vara inriktat på ämnet pedagogik och syfta till att ge studenten en god inblick i pedagogikens frågeställningar utifrån ämnets specifika historik och betydelse i dagens kunskapssamhälle. Studenten ska efter avslutade programstudier ha kunskaper och färdigheter som är av hög relevans för arbetsmarknaden men också för att bedriva fortsatta studier på avancerad nivå och forskarnivå. (PM 2, 2011-09-29)

Argumenten som lyfts i detta citat är att Kandidatprogrammet i pedagogik har en betydelse i dagens kunskapssamhälle. Eftersom universitet i nyttoperspektivet har en central roll i dagens kunskapsintensiva samhälle, genom att universitet ska sprida och förmedla kunskap, ses i ovanstående citat ett argument för att sprida ämnet pedagogik. Vidare står det i ovanstående citat att studenterna ska få kunskaper och färdigheter som är relevanta på en arbetsmarknad, vilket argumenteras att studenterna får genom att studera kandidatprogrammet i pedagogik. Här uppfattas tydliga tendenser av *nyttoperspektivet*, genom det att högre utbildning ställs i relation till studenters nytta på arbetsmarknaden, men också till vad arbetsmarknaden har för behov. Studenterna är anställningsbara, inte endast för att de har en kandidatexamen, utan för att ämnet pedagogik anses relevant i ett kunskapssamhälle och på en arbetsmarknad. Men även i hur pedagogikens fokus på lärande, utveckling och bildning med mera “på flera sätt definierar dagens kunskapssamhälle” (PM 2, 2011-09-29). Således kan dessa argument som lyfts förstås som ett försök att anpassa sig efter nyttoperspektivets termer, där *kunskapssamhället* ses som en drivande kraft för tillväxt och utbildning ställs i relation till studenters nytta på arbetsmarknaden. Sammanfattningsvis presenteras argument i PM 2 för inrättandet av ett Kandidatprogram i pedagogik genom att hävda pedagogikämnets relevans i ett kunskapssamhälle, där det anser att de kunskaper och färdigheter som studenterna förvärvar har en hög relevans på arbetsmarknaden.

Vidare kan inrättandet av Kandidatprogrammet i pedagogik förstås genom Bolognaprocessens påverkan. Bolognaprocessen prioriterar vikten av utbildningens övergång till arbetsmarknaden och kan förstås ur ett nyttoperspektiv då det betonar vikten av studenters anställningsbarhet efter avslutad utbildning. Detta beskrivs tas i beaktning i inrättandet av Kandidatprogrammet i pedagogik:

I den modell för högre utbildning som förordas i Bologna-processen finns också tydligt uttalade krav på att högre utbildning ska ge studenten sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna konkurrera på arbetsmarknaden alternativt starta eget företag. Detta krav innebär en stor utmaning för många klassiska akademiska ämnen som – till skillnad från yrkes- och professionsutbildningar - inte har en självklar koppling till ett specifikt yrke. [...] Ett sätt att hantera kravet på anställningsbarhet efter studierna är att lyfta fram betydelsen av generiska kompetenser yrkeslivet. (PM 1, 2011-07-29).

Resonemang som förs i citatet ovan framhåller att programmet försöker möta upp kravet på att producera anställningsbara individer, som är av nytta för samhället, genom att betona att generiska kunskaper som studenterna får med sig efter avslutad examen är av nytta och gör studenterna anställningsbara. Således visar citaten att vid tiden för inrättning har det behövts resoneras och argumentera för hur studenter blir anställningsbara och har en koppling till arbetsmarknaden trots att ett kandidatprogram i pedagogik inte skulle vara en yrkes- och professionsutbildning.

Vid tiden för inrättning av programmet fanns det, likt tidigare nämnt, politiska faktorer som påverkat formen för högre utbildning. Bologna-processen ses som en tydlig politisk faktor som understryker centrala resonemang om högre utbildnings koppling till arbetsmarknaden som återfinns i nyttoperspektivet. Sammanfattningsvis syns nyttoperspektivet tydligt i Bologna-processen, men även i argumenten inför inrättning av Kandidatprogrammet i pedagogik. I både PM 1 och PM 2 argumenteras det för hur Kandidatprogrammet i pedagogik kan och ska ha en relevans på arbetsmarknaden, vilket identifieras som ett tydligt nyttoperspektiv på högre utbildning. Dessa argument kan vara en följd av, och påverkats av Bologna-processen som i sin grund har ett nyttoperspektiv på högre utbildning.

5.3.2 Inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik - konkurrensperspektivet

I detta avsnitt presenteras resultatet av argument och resonemang som fördes vid inrättningen av kandidatprogrammet i pedagogik samt den påverkan Bologna-processen hade på inrättningen. Analysen sker med utgångspunkt i studiens konkurrensperspektiv på högre utbildning. I dokumentet "Förslag om inrättandet av Kandidatprogram i pedagogik" (PM 1) står det skrivet att:

KP-gruppen har i sitt arbete utgått från Bologna-processen och den policy för högre utbildning som antagits av EU och den svenska regeringen. Högre utbildning ses där som en viktig framtidsfråga då den är avgörande för att Sverige ska kunna hävda sig som kunskapsnation i konkurrensen på den

globala marknaden. Allt fler medborgare behöver därför ges möjlighet att skaffa sig en akademisk examen på grundnivå som sedan kan – och bör – byggas på med fortsatta studier på avancerad nivå och även på forskarnivå. (PM 1, 2011-07-29)

I citatet ovan framkommer det att högre utbildning betraktas som ett medel för att hävda sig som kunskapsnation och konkurrera på den globala marknaden. Det framkommer vidare resonemang om att fler medborgare i Sverige behöver ges möjligheten att få en akademisk examen på grundnivå. Om fler utbildar sig blir Sverige som stat betraktat mer konkurrenskraftig på den globala marknaden. Detta är ett tydligt resonemang som förs inom ett konkurrensperspektiv där utbildning och kunskap ses som en vara för konkurrens mellan länder på arbetsmarknaden. Utifrån detta resonemang finns en tendens inom argumenten och resonemangen för inrättandet av kandidatprogrammet i pedagogik som går att koppla till konkurrensperspektivets syn på högre utbildning.

Vidare lyfts argument i PM 1 från Bolognaprocessen.

I den modell för högre utbildning som förordas i Bolognaprocessen finns också tydligt uttalade krav på att högre utbildning ska ge studenten sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna konkurrera på arbetsmarknaden alternativt starta eget företag. (PM 1, 2011-07-29)

Bolognaprocessens har som krav att högre utbildning ska ge studenterna färdigheter för att konkurrera på arbetsmarknaden, alternativt starta eget företag. Detta är tydliga tendenser av konkurrensperspektivet och hur utbildning betraktas som en drivkraft för ekonomisk utveckling med marknaden som förebild. Även om det inte argumenteras för att utgöra en grund för själva inrättningen av programmet, lyfts de ändå fram som argument. Att Bolognaprocessen och dess krav står utskrivet i PM 1 kan tolkas som att det har förts resonemang och argument vid inrättningen av programmet, som påverkat utformandet av programmet. Sammanfattningsvis kan ett tydligt konkurrensperspektiv uppfattas, och hur högre utbildning betraktas i Bolognaprocessen, vars argument KP-gruppen väljer att lyfta fram för att lägga fram skäl för inrättningen av kandidatprogrammet i pedagogik.

5.3.3 Inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik – bildningsperspektivet

I detta avsnitt presenteras en analys kring inrättningen av kandidatprogrammet i pedagogik genom studiens bildningsperspektiv på högre utbildning. I de dokument om inrättning av

kandidatprogram i pedagogik ses till viss del tendenser till ett bildningsperspektiv. I PM 2 står det:

Med utgångspunkt [...] och behovet av ökad pedagogisk kompetens inom breda delar av samhället har därför Utbildningsvetenskapliga fakultetsnämnden utrett frågan om möjligheten att inrätta ett program inriktat på en filosofie kandidatexamen i pedagogik.” (PM 2, 2011-09-29)

Vidare beskrivs själva relevansen av ett kandidatprogram i pedagogik i PM 1 under rubriken ”Varför ett kandidatprogram i pedagogik?”. Här framställs pedagogikämnet som: ”ett brett forsknings- och utbildningsfält med fokus på lärande, utveckling, socialisering, uppfostran, undervisning, utbildning och bildning” (PM 1, 2011-07-29). Ämnet pedagogiks styrka är också att ”dess unika uppbyggnad som ett tvärande forsknings- och utbildningsområde i skärningspunkten mellan humaniora, konst, samhällsvetenskap och naturvetenskap/medicin.” (PM 1, 2011-07-29).

Bildningsperspektivet innefattar hur högre utbildning bidrar till samhället genom att skapa kritiska medborgare som kan bidra med kritiska perspektiv och som kan vara delaktiga inom samhällets alla insatser. I dokumentet om inrättningen av programmet (PM 1, 2011-07-29) beskrivs samhällets behov av en ökad pedagogisk kompetens. En kompetens som både har en styrka i att vara tvärvetenskaplig samt ha fokus på utveckling, utbildning och bildning. De dokument som har analyserats argumenterar för pedagogikens relevans på arbetsmarknaden och har, som i tidigare avsnitt nämnts ha ett nyttoperspektiv, men här kan ett bildningsperspektiv uppfattas i argumentationen för inrättning av kandidatprogrammet i pedagogik. Till skillnad från nyttoperspektivets ekonomiska tankar, återfinns argument som har ett bildningsperspektiv i hur programmet kan bidra till samhället. Samhället har ett behov av en ökad pedagogisk kompetens, inte för att det leder till ekonomisk vinning utan för att samhället i stort vinner på det. Något som förtydligas vidare i intervju med Vicedekan för utbildning på utbildningsvetenskapliga fakulteten. Som svar på frågan ”Hur resoneras det kring att starta programmet?” framkom det i likhet med PM 2 ett behov av pedagogiska kunskaper i samhället, ”genom att identifiera pedagogiska problem kan man i jobb sen bidra till problemlösning i samhället när det gäller pedagogiska frågor. Det är både de samhälleliga och det akademiska.” (Vicedekan, 2021-04-28).

Förmågan att identifiera pedagogiska problem tolkas som en del i att utveckla ett kritiskt perspektiv som kan bidra till problemlösning i samhället. Sammanfattningsvis syns hur det

finns tendenser till ett bildningsperspektiv i argumenten för inrättandet av Kandidatprogrammet i pedagogik både i hur det framställs som ett brett utbildningsfält, samt hur pedagogiska kompetenserna som programmet ska tänkas ge, kan bidra till att lösa samhällliga problem med ett kritiskt perspektiv. I PM 1 och PM 2 framkommer till viss del hur bildningsperspektivet framträder i synen på högre utbildning som en allmän nytthet, vilket innefattar att utbilda individer som kan vara delaktiga inom samhällets alla insatser, där arbete är en självklar del.

5.3.4 Sammanfattning av de tre perspektiven

Inrättandet av Kandidatprogrammet i pedagogik har främst utgått från två dokument, PM 1 och PM 2, och analyserats med hjälp av studiens teoretiska perspektiv: nyttoperspektivet, konkurrensperspektivet och bildningsperspektivet. I detta avsnitt sammanställs resultaten av analysen och appliceringen av det teoretiska ramverket på studiens fall.

Centralt i dokumenten om inrättning av Kandidatprogrammet i pedagogik är argumenten som framhäver pedagogikens relevans till arbetsmarknaden, något som synliggörs i både analysen med ett nyttoperspektiv och i analysen med ett konkurrensperspektiv, men inte i analysen med ett bildningsperspektiv. Däremot visar sig programmets relevans till arbetsmarknaden på olika sätt i analyserna, beroende på vilket perspektiv som empirin analyseras utifrån. Med nyttoperspektivets glasögon framkommer exempel av argument och resonemang som beskriver studenternas nytta på arbetsmarknaden. Med konkurrensperspektivets glasögon framkommer däremot argument och resonemang som ser kopplingen till arbetsmarknaden i termer av konkurrens för både individ och stat. Tydligt i både analysen av konkurrensperspektiv och nyttoperspektivet är Bolognaprocessens inverkan på inrättningen av programmet. Kandidatprogrammet i pedagogik ställs i relation till kunskapssamhället och Bolognaprocessens krav, något som inte syns lika tydligt i analysen av dokumenten med ett bildningsperspektiv. I stället framkommer de pedagogiska kompetenserna och ämnet pedagogiks samhällliga nytta.

Alla tre analyser har gjorts på samma dokument, men beroende på vilket perspektiv en väljer att analysera med, framställs skilda argumentationer för inrättning av programmet. Det tyder på att samtliga perspektiv går att återfinna i argumenten och resonemangen för inrättandet av Kandidatprogrammet i pedagogik. Det kan noteras hur inrättandet av programmet är starkt påverkat av Bolognaprocessen, vilket gör att nyttoperspektivet och konkurrensperspektivet sammanfattningsvis blir mer framträdande i analysen än vad bildningsperspektivet blir. En

vidare diskussion om tillämpningen av de tre perspektiven på det utvalda fallet redovisas i diskussion och slutsats.

5.4 Teoretisk analys av Kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion – efter inrättning

I detta avsnitt förstås och analyseras kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion med hjälp av studiens tre teman utifrån det teoretiska ramverket: nyttoperspektivet, konkurrensperspektivet och bildningsperspektivet.

5.4.1 Kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion – nyttoperspektivet

I detta avsnitt kommer kandidatprogrammet i pedagogik och dess syfte och funktion analyseras utifrån ett nyttoperspektiv på högre utbildning. Kandidatprogrammet i pedagogik beskrivs i intervjuer som ett program som ger kunskaper, men inte syftar till att leda fram till ett specifikt yrke. “Vi ska inte utbilda till ett specifikt yrke utan att det är att ge goda kunskaper om pedagogikämnet, det är syftet” (Programsamordnare, 2021-04-26). Samtidigt framkommer ett flertal tydliga resonemang i studiens empiri om utbildningens koppling till arbetsmarknaden. På kandidatprogrammet i pedagogisk hemsidan står det:

Programmet är utformat så att det ger studenten kunskaper och färdigheter för vidare studier på avancerad nivå och forskarnivå inom ämnet pedagogik men bör även kunna leda till anställningsbarhet direkt. (Göteborgs Universitet, 2021).

Vidare framkommer det i en av studiens intervjuer att anställningsbarhet är något som diskuteras i programmet idag: “Det har diskuterats mycket inom programmet, och i programrådsmöten. I och med man tar en generell examen utan specifik yrkestitel” (Programsamordnare, 2021-04-26).

Centralt i *nyttoperspektivet* är att högre utbildning ska vara en del i att skapa och utveckla “nyttiga” individer och förbereda studenterna inför kommande arbetsliv. Beroende på vad samhället efterfrågar för kompetenser, bör högre utbildning i detta perspektiv anpassa undervisningen för att tillgodose dessa behov. Nyttoperspektivet framkommer tydligt i intervjuerna: “Det är ju också en arbetsmarknad som förändras, tänker jag. Det gäller att liksom också vara lite med på vad som händer ute på arbetsmarknaden” (Proprefekt, 2021-04-30). Vidare beskrivs det:

Så man måste på något sätt engagera och representera med representanter från arbetslivet. Det kräver ju att, kurserna och det som görs måste ju ha en samhällsrelevans. Universitetet är också en del av samhället, men det är en specifik arbetsplats. Så det är väldigt viktigt att programmet har den kopplingen till ett arbete.” (Vicedekan, 2021-04-28)

Samt:

Men jag tycker man ska vara lyhörd, lyssna väldigt mycket på vad de tycker och säger, vilka kompetenser. Man ska ha örat mot marken, och lyssna efter förändringar i arbetslivet. Hur man bäst kan förbereda studenterna att de är väl rustade att möta detta. (Vicedekan, 2021-04-28)

Det framkommer i citaten ovan exempel på hur nyttoperspektivet kommer till uttryck, bland annat i hur högre utbildning ska se till arbetsmarknadens behov, men även i hur Kandidatprogrammet i pedagogik förbereder studenterna inför kommande arbetsliv. Vidare beskrivs programmets funktion i intervju med Proprefekt: “Så då tänker jag att de här utbildningar som är lite mer generella ändå kan ge de kompetenserna och fylla de luckor då i arbetslivet.” (Proprefekt, 2021-04-30).

Vi tänker att vi har mycket kunskaper att bidra med, när man då läser pedagogikprogrammet som man kan ha användning för i arbetslivet. Därmed inte sagt att det pekar mot en specifik roll i arbetslivet eller en specifik uppgift. (Proprefekt, 2021-04-30)

I intervjuerna visar sig en dualitet gällande utbildningens syfte och funktion. Å ena sidan kan utbildningen leda till anställning direkt, å andra sidan är programmet inte en utbildning för en specifik yrkesroll. Dualiteten kan förstås utifrån kunskapssamhällets krav på universitetsfunktion att förbereda studenter för arbetsmarknaden och där utbildning ska leda till anställning eller en tydlig progression. Trots att utbildningen inte leder till en specifik yrkesroll, visar intervjuerna hur programmet ändå behöver finna en förankring till arbetslivet.

Utifrån ett nyttoperspektiv framkommer hur kunskapssamhällets krav, med en instrumentell syn på utbildning, tydligt har påverkat ett annars generellt utbildningsprogram som utbildar utan att avse en tydlig förankring till arbetsmarknaden. Den marknadsekonomiska diskursen har smugits sig in och framstår som något naturligt. Detta är en tydlig balansproblematik som identifieras och som studien belyser finns inom Kandidatprogrammet i pedagogik. Utifrån empirin har nyttoperspektivets tankar och idéer identifierats som en del av Kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion.

5.4.2 Kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion - konkurrensperspektivet

I detta avsnitt kommer Kandidatprogrammet i pedagogik och dess syfte och funktion, analyseras utifrån ett konkurrensperspektiv på högre utbildning. Främst kommer konkurrensperspektivet till uttryck i studiens intervjuer kring diskussionen om utbildningens relation till arbetsmarknaden och anställningsbarhet.

Det [anställningsbarhet] innebär att många arbetsgivare tycker det är bra med en person som har klar en akademisk utbildning. Det är mycket mer meriterande att ha det än enbart ha en gymnasieexamen [...] Visa att man har studerat. (Vicedekan, 2021-04-28)

Men konkurrensperspektivet visar sig även i diskussion om vad Kandidatprogrammet i pedagogik ska leda till. "Det kan vara att kunna konkurrera med andra när man söker jobb eller vill utvecklas, eller när man vill fortsätta studera" (Studierektor, 2021-04-29). Men även som en retorisk fråga i en av intervjuerna om vad nyexaminerade studenter möter när de söker arbete "Hur får man marknadsföra sig när man kommer ut?" (Proprefekt, 2021-04-30).

I studien lyfts exempel fram som visar på hur konkurrensperspektivet kommer till uttryck. Både i hur det ses som meriterande att ha utbildning, och på så vis ha en sorterande effekt på arbetsmarknaden. Men även i hur resonemang om konkurrens kommer framkommer i citaten om att söka anställning efter avklarad utbildning, där konkurrens mellan individer lyfts fram tillsammans med resonemang om hur en ska marknadsföra sig. Det bör påpekas att konkurrensperspektivet inte syns lika mycket som de andra perspektiven i analysen och att citaten i grunden inte har ansatsen av ett konkurrensperspektiv, men kan tolkas som det i analysen.

5.4.3 Kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion – bildningsperspektivet

I detta avsnitt kommer Kandidatprogrammet i pedagogik och dess syfte och funktion, analyseras utifrån ett bildningsperspektiv på högre utbildning.

Syftet med Kandidatprogrammet i pedagogik beskrivs i intervju med nuvarande Programsamordnare: "Vi ska inte utbilda till ett specifikt yrke utan att det är att ge goda kunskaper om pedagogikämnet, det är syftet." (Programsamordnare, 2021-04-26). Men vad innefattar då pedagogikämnet? I intervju med Vicedekan framkommer pedagogikämnet

innefatta att kunna identifiera pedagogiska problem som kan vara påverkansprocesser och förändringsprocesser samt att det handlar om människoblivandet.

Det [pedagogikprogrammet] är ju just det genom sitt fokus, och det här att kunna identifiera de här pedagogiska problemen. [...] Det [pedagogik] kan väl uttrycka såhär också hur skapas en kulturellt kompetent människa? Om vi tänker att vi har ett samhälle med globalisering, migration, kulturell omvandling, arbetslivets förändringar osv. Det utsätter människor för väldigt mycket press och tryck och det formar oss. (Vicedekan, 2021-04-28).

I citatet ovan lyfts ett exempel fram som visar på hur bildningsperspektivet kommer till uttryck. Syftet med kandidatprogrammet beskrivs vara att utbilda för att ge goda kunskaper i pedagogikämnet och kunna identifiera pedagogiska problem, som beskrivs handla om påverkningsprocesser och människoblivandet. Detta beskrivs skapa en kulturellt kompetent människa som kan vara en del av ett komplext sammanhang. Högre utbildning ses i detta perspektiv och citat som något som gynnar både samhälle och individer utan att ses i termer av ekonomisk nytta. Vidare framkommer det i intervjuer att programmet inte leder till ett specifikt yrke, men att det ändå kan betraktas vara till gagn för både individ och samhälle:

Att ha med sig de här frågorna, det här sättet att tänka, oavsett var man hamnar i livet så har man nytta, även fast det inte är en yrkesutbildning så tycker jag man har nytta av de här frågorna som tas upp inom programmet. (Vicedekan, 2021-04-28).

Ett resonemang om pedagogikprogrammets funktion i samhället utvecklas vidare i intervju med Studierektor:

Jag tror att pedagogik som är ett ämne som fyller många funktioner i forskarvärlden även i samhället för att det handlar om väldigt många olika delar av människan, det individuella men också det samhällsliga [...] och människans utveckling och hur vi går framåt som civilisation, som samhälle, [...] och hur vi går vidare generation till generation. (Studierektor, 2021-04-29).

Dessutom framkommer resonemang i intervjuer och utbildningsplan som kan kopplas till förmågan till kritiskt tänkande som är en central del av bildningsperspektivet. I utbildningsplanen för Kandidatprogrammet i pedagogik står det att studenterna efter avklarad examen ska besitta förmågan att “söka, samla, värdera och kritiskt tolka relevant information [...] samt att kritiskt diskutera företeelser, frågeställningar och situationer” (2018). Något som

även framhävs i intervju “att faktisk göra och presentera studier och resonera och kritisera” (Programsamordnare, 2021-04-26).

Sammanfattningsvis kan det utkristalliseras argument om hur utbildningen ska leda till något nyttigt för samhället i det stora, men också utveckla individen, vilket är centrala delar i bildningsperspektivet. Vidare framkommer resonemang om hur högre utbildning ska hjälpa till att skapa, utveckla och sprida kunskap. Men också bygga medborgare som kan vara en del av samhället, och ska med andra ord inte enbart leda till ett arbete, utan också bidra till skapandet av kunskap och forma medborgare som är kritisk tänkande. Utifrån empirin har bildningsperspektivets tankar och idéer identifierats som en del av Kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion.

5.4.4 Paralleller mellan de tre perspektiven

För att vidare förstå syftet med utbildningen ställdes frågan ‘Vad ska kandidatprogrammet leda till?’ I ett intervjusvar framkom det att:

Jag hoppas det leder till något som leder till något just för dom, just den personen. Det kan vara att kunna konkurrera med andra när man söker jobb eller vill utvecklas, eller när man vill fortsätta studera [...] För sin rätt till försörjning och arbete men även för sin egen, sitt lärande och för den utveckling som man vill ha. [...] för sin egen utveckling som människa för att kunna växa. (Studierektor, 2021-04-29)

Svaret belyser komplexiteten med att bedriva ett generellt utbildningsprogram. Å ena sidan lyft bildningsperspektivet och människoblivandet, å andra sidan nyttoperspektivet där utbildning ska leda till arbete. Men citatet kan även belysa hur det teoretiska ramverkets tre perspektiv kan komma till uttryck i ett och samma citat, både att kandidatprogrammet i pedagogik ska leda till personlig utveckling, som får individen att växa, men även hur utbildning ska leda till arbete tillsammans med förmågan att kunna konkurrera. I analysen av Kandidatprogrammet i pedagogiks syfte och funktion efter inrättning, har samtliga tre perspektiv identifierats, men sammanfattningsvis funnits starkare belägg för nyttoperspektiv och bildningsperspektivet.

6. Diskussion och slutsats

Det huvudsakliga syftet med uppsatsen var att undersöka argument och resonemang för införandet av generella utbildningsprogram och dess syfte och funktion idag, samt belysa hur formerna för högre utbildning påverkats av politiska och ekonomiska faktorer. Frågeställningarna som ämna besvaras i studien var ”Vilka argument och resonemang ligger till grund för *införande* av utbildningsprogram för generell examen? samt ”Vilka argument och resonemang används för att *beskriva syfte* och *funktion* av ett generellt program?” För att besvara studiens frågeställningar har en fallstudie gjorts på Kandidatprogrammet i pedagogik, vilket kan agera typfall av generella utbildningsprogram.

Studiens insamlade empiri har analyserats utifrån det teoretiska ramverket med tre teman: nyttoperspektivet, konkurrensperspektivet och bildningsperspektivet. Syftet med de tre perspektiven var att synliggöra argument och resonemang för införandet, samt syfte och funktion av Kandidatprogrammet i pedagogik. Analysen strävade inte efter att ha ett affirmativt förhållningssätt, det vill säga att konstruktivt bidra till en förbättring, utan istället ha ett undersökande förhållningssätt som belyser komplexiteten för generella utbildningsprogram inom svensk högre utbildning. Respondenterna har svarat utifrån sin roll och utan vetskap om det teoretiska ramverket.

Det teoretiska ramverk som har använts för att analysera empirin utgör en viss begränsning. Till följd av att ramverket är uppbyggt av tre perspektiv begränsas analyseringen utifrån dessa. Vid användning av ett annat ramverk, eller en utveckling av studiens ramverk hade andra resultat kunnat framkomma. Parallellt kan det även diskuteras att fallet som studeras är en del av en komplex verklighet, och beroende på hur man studerar det kan olika svar utkristalliseras. Exempelvis hade det genom en mer omfattande studie med ett mer utvecklat ramverk, kunnat framkomma fler nyanser av resultatet.

6.1 Resultatsdiskussion

Studiens första frågeställning handlade om vilka *argument* och *resonemang* som låg till grunden för *införandet av ett generellt utbildningsprogram*. I resultatet framkom en spänning inom de argumenten och resonemangen som fördes vid inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik. Delvis framträdde bildningsperspektivet i resonemang om vad pedagogikämnet var

och hade för syfte, bland annat att syftet inte var att utbilda för ett specifikt yrke. Trots det var nyttoperspektivet och konkurrensperspektivet framstående i argument om inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik, och var i huvudsak mer framträdande i analysen. Detta resultat kopplades till Bolognaprocessens krav på högre utbildning, där utbildning betraktas som ett medel för att hävda sig som kunskapsnation och för att konkurrera på den globala marknaden.

Vidare handlade studiens andra frågeställning om vilka argument och resonemang som används för att *beskriva syftet* och *funktionen* av ett generellt program. I resultatet framkom även här en spänning inom de argument och resonemang som fördes. Nyttoperspektivet och bildningsperspektivet synliggjordes tydlig vid resonemang och argument för att beskriva syftet och funktionen av Kandidatprogrammet i pedagogik. *Nyttoperspektivet* synliggjordes via resonemang och argument om hur Kandidatprogrammet i pedagogik kan leda till anställningsbarhet, samt hur programmet lyssnar till marknadens behov och förbereder studenterna för arbetslivet. Utifrån *bildningsperspektivet* lyfts argument och resonemang fram om hur kandidatprogrammet ska leda till något nyttigt för samhället, mer än i ekonomiska termer och hur utbildning kan skapa och sprida kunskap, samt bygga kritiska samhällsmedborgare. Det återfinns stora likheter till dessa resonemang i hur tidigare forskning beskriver högre utbildning. Tilak (2009) beskriver bland annat att högre utbildning ska skapa, utveckla och sprida kunskap, men också forma medborgare för att vara en del av samhället. Något som återfinns tydligt i studiens resultat om utbildningsprogrammets syfte och funktion. Emellertid finns det en skillnad i det Tilak (2009) lyfter att högre utbildning även har som funktion att förse arbetskraft till den växande ekonomin, vilket inte har framkommit i studiens analys med bildningsperspektivet utan istället lyfts fram i analys med nyttoperspektivet.

En av studiens intressanta resultat var att nyttoperspektivet och konkurrensperspektivet var mer framträdande i analysen av *inrättandet* av Kandidatprogrammet i pedagogik än bildningsperspektivet. För att förklara detta förstås Bolognaprocessen som en utbildningspolitisk faktor som kan ha påverkat de resonemang och argument som fördes vid inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik. Genom att referera till Bolognaprocessens krav i de dokumenten som analyserats, blir konkurrensperspektivet och nyttoperspektivet mer framträdande, och Bolognaprocessen har visat sig bli central i denna undersökning. Inledningsvis framkommer det i själva strukturen av högre utbildning och i ambitionen av att

skapa en enhetlig utbildning. Vidare genom Bolognaprocessens krav på att högre utbildning ska leda till anställningsbarhet och ekonomisk tillväxt som främst syns i utbildnings- och examensreformen 2007. Slutligen framkommer det i dess påverkan på argument vid inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik.

Inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik kan vidare förstås i den utbildningspolitiska samtiden. Unemar Öst (2009) studerar utbildningspolitiska syften och mål, och menar att desto närmare en kommer 2007, desto tydligare blir tendenserna i svensk utbildningspolitik och att den högre utbildningens syfte och mål är att bidra till konkurrenskraft och ekonomisk tillväxt. Kandidatprogrammet i pedagogik inrättades 2012, och kan då med Unemar Öst (2009) förstås i sin utbildningspolitiska samtid. En tid då utbildningsprogram, även av generell karaktär, ansågs behöva ha en koppling till arbetsmarknaden. Bolognaprocessens politiska påverkan på högre utbildning är något som påvisas genomgripande i studiens undersökning, både i *inrättningen* av generella program och även i vad generella utbildningsprogram argumenteras ha för *syfte och funktion*.

I resultatet av studien framkommer det kontinuerligt en spänning mellan universitets klassiska bildningsuppdrag, och dess uppdrag att producera anställningsbara medborgare. Ett resultat som kan förstås i likhet med Unemar Öst (2009) avhandling. Hon identifierar en spänning i högre utbildningens syfte och mål mellan den *klassisk akademiska diskursen*, som framställer högre utbildning ha som mål att söka och förmedla ny kunskap och bidra till individuell och samhällelig utveckling, och *globaliseringsdiskursen*, som framställer högre utbildning ha som mål att stärka konkurrenskraft och bidra till ekonomisk tillväxt. Även om Unemar Öst (2009) resultat handlar om den utbildningspolitiska kampen är det intressant att spänningen hon identifierat på en politisk nivå även har identifierats i denna studies undersökning av generella utbildningsprogram. Genom att se en likhet med resultat från denna studies undersökning om generella utbildningsprogram och Unemar Öst (2009) slutsatser om utbildningspolitiska diskurser kan således en intressant diskussion föras om den påverkan politik har på högre utbildning. Är de argument som förts vid inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik, och de resonemang som förts om programmets syfte och funktion idag präglade av ekonomiska diskurser? Exempelvis beskriver Gustavsson (2009) hur utbildning har motiverats politiskt under 1900-talet och menar att en *ekonomisk motivering* har dominerat politiken sedan mitten av 1980-talet. Olsen och Peters (2005) förstår vidare skiftet i hur universitet definierar och

motiverar sin existens genom neoliberalismens framväxt, och lyfter även fram hur universitet idag agerar i en kunskapsekonomi. En kunskapsekonomi där statsstyren, enligt Shields (2013), ser universitet som en katalysator för en kunskapsintensiv ekonomi. Baserat på detta, kan då möjligtvis diskussionen om generell högre utbildnings syfte och funktion förstås i ljuset av ett samhälle som är präglad av ett ökat ekonomiskt tänkande?

Denna studie hade som syfte att undersöka generella utbildningsprogram, men placerades samtidigt in i en diskussion om politiska utbildningsmotiveringar, högskolereformer och Bologna-processen i en kontext av en kunskapsekonomi.

Samtidigt som studien endast undersöker inrättning av ett generellt utbildningsprogram och dess syfte och funktion, öppnar det upp för en större diskussion om samhällseliga påverkningsprocesser. Studiens vetenskapliga kunskapsbidrag kan således betraktas ge en förståelse och analys av svenska generella utbildningsprogramms syfte och funktion idag. Studien påvisar att spänningen mellan bildning och ekonomisk nytta inom Kandidatprogrammet i pedagogik även hade kunnat lyftas till en högre politisk nivå för att vidare kunna undersöka generella utbildningar, och dess syfte och funktion idag. Vid fortsatt undersökning skulle flera politiska och ekonomiska faktorer kunnat uppdagas, och då bidra till en djupare förståelse och analys av resultatet. Detta hade i sin tur kunnat leda till en ökad förståelse för processer som påverkar generella utbildningsprogram i Sverige, men även bidra till en ökad förståelse om vilka påverkningsprocesser som sker på både en samhällselig och individuell nivå.

6.2 Metoddiskussion

6.2.1 Etik

Studien har följt de grundläggande etiska principerna och respondenterna har blivit informerade om undersökningens syfte, fått vetskap om att deltagandet är frivilligt samt att respondenterna haft möjlighet att inte svara på frågor eller avbryta sin medverkan. Att genomföra intervjuer med involverade och insatta personer inom kandidatprogrammet i pedagogik kan röra frågan om egenintresse bland respondenterna. Tänkt personer arbetar eller har arbetat med programmet och kan därmed ha ett intresse av att framställa programmet i ett bra ljus. Dock kunde det inte noteras en problematik i detta då syftet med undersökningen inte var att undersöka huruvida programmet var bra eller dåligt, utan istället undersöka programmet syfte och funktion och höra respondenternas resonemang och tankar utifrån deras yrkesroll.

Ett annat etiskt övervägande var den relation vi som intervjuare hade till respondenterna. Vi som studenter och uppsatsskrivare har en relation till programmet som undersöktes, något vi har varit medvetna om men istället valt att se som en styrka baserat på att vi har en större förståelse till programmets upplägg. En av oss har även varit studentrepresentant i både programråd och andra råd där kontakt har funnits med personer som intervjuats. Relationen mellan oss som intervjuare och respondenter var emellertid professionell. Den redan etablerade relationen har visat sig i kontakten med respondenterna då det valdes att inte skicka ut ett formellt missivbrev, utan istället ha en mer informell kontakt vid förfrågan av medverkan i studien. Ett annat avvägande som gjordes var att det kunde råda en maktbalans mellan oss som studenter och intervjuare, och våra respondenter i rollen som lärare inom programmet. Emellertid har det inte identifierats som något problem i arbetet med studien.

Under studiens gång har konfidentialitetskravet diskuterats flitigt och hur anonymitet kan upprätthållas och om det var av vikt för studien. Det ansågs vara en stor styrka i studien att intervjua respondenterna utifrån deras yrkesroll och således också höra deras resonemang utifrån denna roll. Respondenterna som intervjuades för studien arbetar eller har arbetat inom programmet, vilket var något som ansågs vara viktigt att framhålla som en styrka för studien. Som en följd av det valdes det inte att eftersträva att upprätthålla en anonymitet för studiens respondenter. Detta informerades respondenterna om och samtliga tillfrågades om deras godkännde att använda och referera till deras yrkesroll i studiens resultat. Uppfattningen är att inga känsliga frågor ställdes under intervjun, och således inte skulle orsaka någon skada för respondenterna. Dock underströks respondenternas möjlighet att avböja att svara på frågor samt att välja att avsluta sitt deltagande om så önskades. Om valet blivit att upprätthålla en anonymitet hade risken funnits att det gått att spåra vilka respondenterna var, till följd av att studien var begränsad till ett specifikt program och endast fyra respondenter intervjuades.

6.2.2 Designdiskussion

Valet att göra en fallstudie på kandidatprogrammet i pedagogik vid Göteborgs Universitet motiverades med att det kunde agera som ett exemplifierande fall av generell utbildning. Emellertid kan det anses vara relevant att diskutera den externa validiteten, det vill säga generaliserbarheten, i vald design. Ett typfall behöver inte vara representativt och innebär inte alltid att resultatet av studien kan tillämpas generellt (Bryman, 2011). I studiens fall innebär en fråga om kandidatprogrammet i pedagogik överhuvudtaget kan representera generella program.

Resultat går inte att betrakta som absolut, men genom en fallstudie finns möjligheten att undersöka ett område mer på djupet och se till en större komplex samhällsföreteelse. Bryman (2011) för en diskussion om huruvida användandet av en fallstudie som design är generaliserbar eller inte. Yin (citerad i Bryman, 2011) menar att en exemplifierande fallstudie kan representera en generell kategori om det är en del av det, vilket kandidatprogrammet i pedagogik anses vara då det utgör ett tydligt fall av generella program. Vidare finns det anledning att diskutera undersökningens externa reliabilitet, det vill säga i vilken utsträckning undersökningen kan upprepas. Genom att följa studiens metod anses den gå att replikera och genomföra studien igen på samma typfall. Vidare anses det att genom en transparent genomgång av studiens metod vara möjligt att replikera denna undersökning även på andra fall. Ingen kan samla in och förstå hela världen, men vi kan förstå delar av den på ett nytt och kanske fördjupat sätt. Sammanfattningsvis kan det vara svårt att generalisera resultatet från denna studie, men det kan däremot påvisa intressanta tendenser som kan vara relevanta för andra generella program.

6.2.3 Metoddiskussion

I detta avsnitt följer en diskussion kring studiens metod. Inledningsvis betraktas det i efterhand som en styrka att genomföra undersökningen på det program vi själva studerar på, till följd av kännedom om insatta personer samt deras intresse av att medverka i studien. I början av arbetet kunde ett snabbt urval göras av tänkta intervjupersoner, samt lätt få tillgång till deras kontaktuppgifter. Det kan vara en svårighet att få kontakt med intervjupersoner, och det kan bli en tidskrävande process (Bryman, 2011) men studiens utvalda respondenter svarade snabbt på förfrågningar, och alla ställde sig positiva till en intervju. En möjlig förklaring är att respondenterna har ett intresse för programmet, och därmed avsatte tid för att vara med i studien. Tidsaspekten i en kandidatuppsats är påtaglig och den enkla kontakten med intervjupersoner, samt deras villighet att ställa upp på intervju, underlättade genomförandet av studien.

I studien har det genomförts en kvalitativ tematisk innehållsanalys. En tematisk innehållsanalys innefattar att identifiera, analysera och tolka meningsmönster, eller så kallade teman inom kvalitativa data (Clarke & Braun, 2016). Samtliga intervjusvar har tillsammans med skrivelser från dokument, tolkats utifrån teman. Styrkan i att identifiera teman är att visa på olika perspektiv, men samtidigt finns en risk med att inte hela verkligheten blir belyst. Utifrån att studiens empiri placeras in och analyseras utifrån olika perspektiv, riskerar det att inte få med

den gråzon som kan förekomma om svaren inte passar in direkt. I likhet med detta nämner Bryman (2011) att kodning kan resultera i en fragmentisering av information och risken är att sammanhanget går förlorat. Detta är en risk, men det måste ställas i relation till styrkan i att tematisera och analysera empirin utifrån teoretiska tolkningar. Det är först när resultatet har tolkats och relaterats till en teoretisk nivå som det blir av betydelse (Bryman, 2011). Syftet med studien är inte att endast deskriptivt redogöra vad människor känner och tycker, utan att med hjälp av ett teoretiskt ramverk placera in resonemang och argument i en analys. Studien har vidare strävat att i resultatdelen lyfta in hela citat, för att på så vis vara transparenta med det material som analyseras och för att tydligare synliggöra den empirin som valts att analyseras (Bryman, 2011).

Det finns en styrka i att intervjuvaren om inrättningen av programmet kompletteras med dokument skrivna vid själva tiden för inrättande av programmet. Det kan vara svårt för respondenten att redogöra för händelser som skedde långt tillbaka i tiden. Beträktandet av dåtiden med nutidens ögon kan resultera i att svaren blir en efterkonstruktion eller helt enkelt att respondenten har glömt bort hur det egentligen var. Genom att komplettera svaren med dokument skrivna vid själva tiden av inrättningen stärks empirin genom att ha både nutida och dåtida resonemang.

6.2.4 Intervju på distans

Själva genomförandet av intervjuer har gjorts på Zoom. Bland annat Trost (2010) menar att det är viktigt att resonera kring lokalen där intervjuer hålls och dess potentiella inverkan. Beslutet att genomföra intervjuer via Zoom togs utifrån de premisser Covid-19 ställer på vårt samhälle och nutid. En diskussion kan föras över ifall intervju via videosamtal har någon avgörande betydelse, och bland annat kan en se nackdelar i hur kommunikationen sker via videosamtal då både det sociala, och det rumsliga avståndet spelar roll. Distansen gör att vi inte delar samma rum som respondenten, men även själva interaktion kan påverkas av dålig uppkoppling och andra störande moment. Det kan dock anses fördelaktigt med just denna studies urvalsgrupp, eftersom universitetspersonalen har arbetat hemifrån en längre period och därför är vana vid möten på distans. Andra fördelar är att respondenterna själva kunde välja vilken lokal de befann sig i vid tillfället för intervjun, och därmed välja en plats de är bekväma med.

6.3 Slutsats och framtida forskning

Denna studie fann en spänning inom de argumenten och resonemangen som fördes vid *inrättningen* av Kandidatprogrammet i pedagogik. Delvis framträdde bildningsperspektivet men främst nyttoperspektivet och konkurrensperspektivet. Studien fann även en spänning i programmets *syfte och funktion*, där det å ena sidan resoneras kring bildningsperspektivet och hur utbildning bidrar till människoblivandet, å andra sidan resoneras kring nyttoperspektivet där utbildning ska leda till arbete.

Anledningen till att denna spänning identifieras i studien, beror på olika resonemang och argument som förts kring programmets syfte och funktion. Exemplifierande resonemang är att programmet ska leda till något nyttigt för samhället genom att utveckla individen och skapa medborgare som kan vara en del av samhället, samtidigt som resonemang och argument lyfter att programmet ska bidra till studenternas anställningsbarhet och förankra programmet till arbetslivet. En slutsats som således dras är att ett generellt utbildningsprogram, såsom Kandidatprogrammet i pedagogik, står inför balansproblematiken att hantera denna spänning mellan bildning och ekonomisk nytta.

Vidare kan kunskapsekonomin förstås som en del av en global diskurs där kunskap betraktas som en handelsvara för konkurrens och där högre utbildning ses som en katalysator för ekonomisk tillväxt (Shields, 2013). Utifrån tidigare forskning kan frågan ställas om den globala diskursen rörande kunskapsekonomin kan ha föranlett Bolognaprocessen, som i sin tur har påverkat svensk utbildningspolitik och därmed satt krav på högre utbildnings koppling till arbetsmarknaden? En slutsats som kan dras är således att resonemangen och argumenten för inrättningen av Kandidatprogrammet i pedagogik, och dess syfte och funktion efter inrättningen, har påverkats av den globala diskursen rörande kunskapsekonomin om vad högre utbildning ska leda till. Utifrån tidigare forskning och studiens resultat, uppstår frågan om kravet på högre utbildnings koppling till arbetsmarknad går att återfinna även på andra utbildningsprogram i Sverige? Och är det en global tendens högre utbildning står inför idag?

Det finns självklart en risk med att dra för stora slutsatser utifrån en fallstudie. Det är inte säkert att resultatet hade varit detsamma om ett annat fall av generellt utbildningsprogram hade

undersökts. Det samma gäller även valet av en annan metod, hade exempelvis studien enbart antagit ett studentperspektiv hade andra resultat kunnat framkomma. Denna studie hade även kunnat kompletteras med ett studentperspektiv för att undersöka hur ett generellt utbildningsprogram beskrivning av dess syfte och funktion stämmer överens med studenternas upplevelse. Således hade det varit intressant att undersöka hur väl en beskrivning av syfte och funktion stämmer överens med en upplevd verklighet. Det hade även varit givande att undersöka andra generella utbildningsprogram på andra lärosäten i Sverige eller göra en komparativ studie för att jämföra olika utbildningars syfte och funktion. Med det sagt uppmuntrar denna studie för vidare forskning att studera andra utbildningsprogram syfte och funktion och även anta ett studentperspektiv för att vidare vidga förståelsen av generella utbildningsprogram. Fortsatt forskning hade vidare kunnat ställa högre utbildning i relation till sin samtid, i en tid av ökat krav på mätbara resultat och ekonomisk nytta hade tendenser av New Public Management kunnat undersökas och hur det påverkar högre utbildning. Men även frågan om universitetens autonomi i relation till utbildningspolitik och därmed jämföra politiska utbildningsmål med utbildningspraktik.

I en tid av massutbildning, där fler och fler utbildar sig blir det intressant att studera högre utbildning ur flera synvinklar. Frågan om 'vad generell högre utbildning skall leda till?' kan besvaras på ett flertal olika sätt. Ska det leda till fritt kunskapssökande och *bildning*, eller till ekonomisk nytta och *anställningsbarhet*? Eller är det en ständig spänning mellan de båda?

Referenslista

Artiklar

- Abraham, G Y. (2017) The Neoliberal New Public Management influence on the Swedish Higher Education. *Kapet (digital)*, 13(1): 45–58
- Clarke, V. & Braun, V., (2017) Thematic analysis, *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297–298
- Kehm, B.M., & Teichler, U., (2006). Which direction for bachelor and master programmes? A stocktaking of the Bologna process. *Tertiary Education and Management*, 12(4), 269–282, DOI 10.1007/s11233-006-9008-1
- Kettunen, J. & Kantola, M., (2006). The implementation of the Bologna Process. *Tertiary Education and Management*, 12(3), 257–267, DOI 10.1007/s11233-006-9000-9
- Olssen, M. & Peters, M. A., (2005). Neoliberalism, higher education and the knowledge economy: from the free market to knowledge capitalism, *Journal of Education Policy*, 20(3), 313–345, DOI: 10.1080/02680930500108718
- Powell, W, W., & Snellman, K. (2004). The knowledge economy. *Annual Review of Sociology*, (30), 199–220, DOI: 10.1146/annurev.soc.29.010202.100037
- Spring, J. (2008). Research on Globalization and Education. *Review of Educational Research*, 78(2), 330–363.
- Tilak, J.B.G. Higher education: a public good or a commodity for trade?. *Prospects* 38, 449–466 (2008)

Böcker

- Askling, B. (2012). *Expansion, självständighet, konkurrens: vart är den högre utbildningen på väg?*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Bryman, A. (2011). *Samhällshälsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber
- Gustavsson, B. (2009). *Utbildningens förändrade villkor*. Stockholm: Liber.
- Lindberg, O. (2016). Nyttig, utvald eller bildad. I G. Sparrhoff & A. Fejes (Red.) *Anställningsbarhet – perspektiv från utbildning och arbetsliv* (s. 95–109). Lund: Studentlitteratur AB
- Shields, R. (2013). *Globalization and international education*. London: Bloomsbury.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Avhandlingar

Unemar Öst, I. (2009). *Kampen om den högre utbildningens syften och mål. En studie av svensk utbildningspolitik*. (Doktorsavhandling, Örebro Studies in Education, 27). Örebro: Örebro Universitet. Hämtad från <http://oru.diva-portal.org/>

Josefsson, S-O. (1996). *Året var 1968: universitetskris och studentrevolt i Stockholm och Lund*. (Doktorsavhandling, Historiska institutionen, 14). Göteborg: Göteborgs Universitet. Hämtad från: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/35573>

Tolofari, S.V. (2008). *The commodification of higher education in the welfare state of Sweden: Exploring the possibilities*(Doctoral thesis, University of Glasgow, 485). PQDT - UK & Ireland. Hämtad från <https://search-proquest-com.ezproxy.ub.gu.se/docview/1442475032?accountid=11162>

Utredningar

SOU 2015:70. *Högre utbildning under tjugo år*. Stockholm: Elanders Sverige AB.

SOU 2008:104 *Självständiga lärosäten*. Tryckt av Edita Sverige AB

Proposition

Prop. 2006/07:107. *Vägar till högskolan för kunskap och kvalitet*. Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/vagar-till-hogskolan-for-kunskap-och-kvalitet_GU03107

Interndokument vid Göteborgs universitet

Göteborgs Universitet (2018-12-19). *Pedagogik, kandidatprogram, 180 högskolepoäng* [Utbildningsplan] Dnr G 2018/720 Hämtad från <https://www.gu.se/sites/default/files/2020-08/pedagogik.pdf>

Förslag om inrättande av Kandidatprogram i pedagogik (PM 1, 2011-07-29 dnr B 1 1805/09)

Kandidatprogram i pedagogik (PM 2, 2011-09-29, dnr B 1 1805/09)

Remissvar angående Kandidatprogram i pedagogik vid UFN – Göteborgs universitet (Remissvar, 2011-10-12)

Hemsidor

Göteborgs Universitet. (2021). *Pedagogik, kandidatprogram*. Hämtad 2021-04-05 från <https://www.gu.se/studera/hitta-utbildning/pedagogik-kandidatprogram-s1ped>

Göteborgs Universitet (2021) *Utbildningsvetenskapliga fakulteten: Om oss*. Hämtad den 28-04-21 från <https://www.gu.se/larande-ledarskap-halsa/om-oss>

Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide 1

1. Vad är din koppling till pedagogikprogrammet?
2. Vad har du för roll inom programmet idag?
3. Hur länge har du varit delaktig i programmet?
4. Har din roll förändrats något?
5. Kan du beskriva lite kort om vad pedagogikprogrammet är?
6. Vad är syftet med att ha ett kandidatprogram i pedagogik?
7. Vad är syftet med att ha ett program kontra kurser?
8. Vad skulle du säga, vad är det för utbildningsbehov som pedagogikprogrammet fyller? Vad är det för kunskapslucka man fyller i med programmet?
9. Vad är det som gör att pedagogikprogrammet sticker ut från andra generella utbildningar? (Exempelvis beteendevetenskap, statsvetenskap)
10. Vilken samhällsnytta är det tänkt att programmet ska ha?
11. Vad tänker du att pedagogikprogrammet ska leda till för studenterna som läser på programmet?
12. Det står på programmets hemsida att programmet bör kunna leda till anställningsbarhet direkt. Vad innebär detta för dig?
13. Finns det några utmaningar med att bedriva ett generellt program som pedagogikprogrammet, som inte leder till ett specifikt yrke?
14. Är det något du vill tillägga?
15. Är det någon annan person du rekommenderar att vi ska prata med?
16. Är det okej om vi kontaktar dig via mail om vi behöver komplettera med något?

Bilaga 2: Intervjuguide 2

1. Vad jobbar du med idag? Vad är din roll?
2. Vad är din koppling till pedagogikprogrammet?
3. Kan du berätta lite kort om vad pedagogikprogrammet är?
4. Vad var syftet med att ha ett kandidatprogram i pedagogik?
5. Vad skulle du säga, vad är det för utbildningsbehov som pedagogikprogrammet fyller? Vad är det för kunskapslucka man fyller i med programmet?
6. Vad är det som gör att pedagogikprogrammet sticker ut från andra generella utbildningar? (Skiljer beteendevetenskap, statsvetenskap)
7. Vilken samhällsnytta är det tänkt att programmet ska ha?
8. Vad skulle du säga att tanken är att pedagogikprogrammet skulle leda till för studenterna som läser på programmet?
9. Det står på programmets hemsida att programmet bör kunna leda till anställningsbarhet direkt. Vad innebär detta för dig?
10. Finns det några utmaningar med att bedriva ett generellt program som pedagogikprogrammet, som inte leder till ett specifikt yrke?
11. Är det något du vill tillägga?
12. Är det någon annan person du rekommenderar att vi ska prata med?
13. Är det okej om vi kontaktar dig via mail om vi behöver komplettera med något?

Bilaga 3: Utdrag ur *Utbildningsplan för Pedagogik, kandidatprogram, 180 högskolepoäng* (2018-12-19) Hämtad 2021-05-31 från <https://www.gu.se/sites/default/files/2020-08/pedagogik.pdf>

Innehåll och upplägg

Termin 1

PEDG01 - Pedagogikens grunder, 30 hp

Kursen består av två delkurser: Undervisning, fostran och lärande, 15 hp samt Utbildning och samhälle, 15 hp. Dessa ger en introduktion till pedagogik som kunskapsområde och för området särskilt centrala begrepp. Mot bakgrund av pedagogikens historia och kunskapsteoretiska problem lyfts aspekter av socialisation, utveckling, lärande och disciplinering. Vidare behandlas hur utbildning formar och formas av samhällelig struktur och förändring. Detta inbegriper maktaspekter i relation till social stratifiering och intersektionalitet. Som helhet ger kurserna relevanta kunskaper för att förstå, analysera och problematisera pedagogiska processer på såväl individ-, organisations- som samhällsnivå.

Termin 2

PDG002 - Pedagogisk psykologi, 15 hp

Kursen behandlar olika teoretiska traditioner inom området pedagogisk psykologi. Centralt innehåll i kursen är begreppen lärande och utveckling, vilka belyses utifrån olika teoretiska perspektiv, och i relation till olika samhälleliga fenomen. Centralt i kursen är alltså frågan om olika perspektiv, vilket går som en röd tråd genom kursen. Tanken är att studenter och lärare tillsammans ska diskutera vad olika teoretiska traditioner och synsätt har för förtjänster och begränsningar när det gäller att förstå och förklara olika fenomen som har med lärande och utveckling att göra.

PDG463 - Pedagogik och retorik, 7,5 hp

I kursen får studenterna bekanta sig med retorik ur ett flertal perspektiv: historiskt, demokratiskt och pedagogiskt. Den verbala retoriken i text och tal kopplas till argumentationsanalys och granskas ur ett kritiskt perspektiv. I egna tal och i en multimodal presentation får studenterna träna på att använda retoriska begrepp och visuell retorik. Kursen behandlar retoriken och dess innebörd för vår samtid såväl som för ett pedagogiskt uppdrag.

PDG096 - Pedagogisk bedömning, 7,5 hp

Kursen behandlar den pedagogiska bedömningens funktion utifrån ett samhälleligt, kulturellt och historiskt perspektiv. Studenterna introduceras i teoretiska och begreppsliga verktyg för att diskutera centrala frågeställningar gällande den pedagogiska bedömningens innebörd och funktion på såväl individ-, grupp- som systemnivå i en nationell såväl som internationell kontext. Stor vikt läggs på den pedagogiska bedömningens giltighet och konsekvenser om denna brister inom de institutionella ramarna för skola och yrkesliv.

Termin 3

PEDG06 - Pedagogiska ledarskap, 15 hp

Kursen behandlar teoretiska perspektiv på ledarskap i förhållande till såväl pedagogiska system och processer som till individers och grupper bildningsgångar. Särskilt studeras möjligheter och hinder för vuxnas lärande när det gäller arbetets utformning, kompetensutvecklingsinsatser och organisationsutveckling samt hur dessa kan planeras och stödjas. Kursen betonar ett kritiskt

betraktelsesätt på företeelser som exempelvis lärande organisation, 'human resource development', kvalitetssäkring och livslångt lärande.

PEDG78 - Att arbeta i projekt – planera, genomföra och utvärdera verksamheter, 15hp

Kursen introducerar studenter till Projektarbetet som arbetsform. Kursen arbetar problembaserat med utgångspunkt i studenternas intresseområden. Kursen ger en översikt om forskningsmetodik samt hur man utformar en Projektplan. Projektplanen ligger sedan till grund för det kommande projektarbetet där fokus är på genomförande och utvärdering.

Termin 4

Internationalisering och breddning, 30 hp

Terminen syftar till att ge studenten möjligheter att inom ramen för programmet delta i internationellt studentutbytesprogram alternativt att bredda sin profil genom att läsa en eller flera valfria fristående kurser som ges vid Göteborgs universitet eller annat lärosäte i Sverige.

Termin 5

PEDG09 - Vetenskapsteori och metod, 15 hp

Kursen ger en introduktion till vetenskapsteoretiska frågor och vetenskapliga metoder som används inom pedagogisk forskning samtidigt som den fördjupar och problematiserar tidigare inslag av vetenskapligt arbete i programmet. Utöver läsning av metodlitteratur är egna datainsamlingar ett viktigt inslag. Det ger övning i kvalitativ och kvantitativ analys och i att presentera teori, metod och resultat. Vetenskapliga artiklar med olika perspektiv, metoder och vetenskapsideal granskas med avseende på retorik, metodologi, kvalitet och forskningsetik. Kursen förbereder deltagarna för examensarbetet men vill även rusta dem för arbeten i näringsliv och offentlig sektor där konsumtion av forskning och systematisk insamling av dataunderlag ingår, t ex utredningsarbete och utvärdering.

PEDG11 - Demokrati och medborgarskap, 7,5 hp

Kursen behandlar hur föreställningar om bildning och utbildning produceras och reproduceras inom och med hänsyn till kontexter där demokrati och medborgarskap på olika sätt kommuniceras, tolkas och är föremål för gestaltning. Bildning och utbildning analyseras och diskuteras såsom med nödvändighet normativa projekt där individuella, institutionella och samhällsliga intressen bryts mot varandra. Valda historiska och samtida etiska och värde-teoretiska perspektiv integreras härvidlag i analys och diskussion.

PEDG10 - Interaktion, kommunikation och lärande, 7,5 hp

Kursen ger en introduktion till studier av interaktion, kommunikation och lärande. Teoretiska perspektiv på och empiriska studier av interaktion, kommunikation och lärande fokuseras. Kursen behandlar två teman: Det ena temat är kommunikation och lärande i utbildningssammanhang, både i pedagogiska institutioner och i arbetslivet i form av mer informellt lärande och genom fortbildningsverksamheter, och det andra temat är artefakter och teknologimedierad kommunikation och lärande.

Termin 6

PEDG12 - Vetenskapliga metoder – fördjupning, 7,5 hp

Denna kurs fördjupar inslag som berördes översiktligt på kursen Vetenskapsteori och metod. Ett stående inslag är vetenskaplig kommunikation, såsom litteratursökning, forskningsanknytning, problemformulering, teorianvändning och resultatredovisning. Ett annat viktigt inslag i kursen är att utveckla idéer kring det kommande examensarbetet. Kursen är utformad för att ge återkoppling på val

av problemformulering, teoretisk perspektiv, design och metod. Kursuppgiften består i att utforma en forskningsplan med litteraturoversikt.

PEDG13 - Utbildningssystem och globalisering, 7,5 hp

Med ett komparativt perspektiv behandlar kursen hur globalisering och omstrukturering verkar i relation till utbildningssystem i olika delar av världen. Med utgångspunkt i konkreta exempel diskuteras hur globalisering framträder lokalt, nationellt, regionalt och globalt. Därvid belyses globaliseringens ekonomiska, politiska och kulturella dimensioner, och såväl olika teoretiska som normativa perspektiv diskuteras.”

PEDG14 Examensarbete i pedagogik, 15 hp

Kursen bygger vidare på programmets två metodkurser (Vetenskapsteori och metod samt Vetenskapliga metoder – fördjupning) och syftar till att studenterna ska fördjupa och redovisa sina kunskaper inom ämnet pedagogik genom ett självständigt genomfört examensarbete. I kursen formulerar studenten i samråd med sin handledare en relevant forskningsfråga som undersöks empiriskt, analyseras och rapporteras i en uppsats i enlighet med vedertagna regler.

